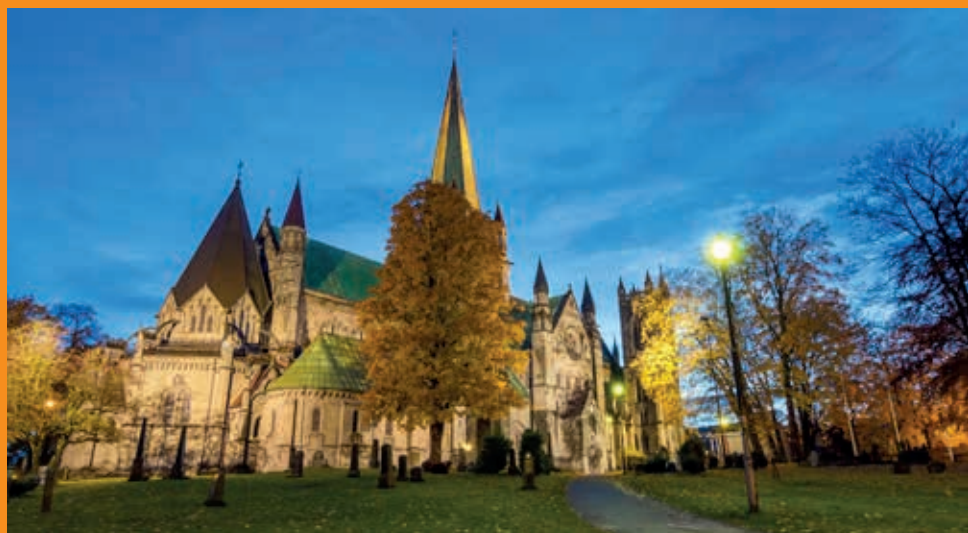

Trondheim kommunale pensjonskasse

Årsrapport 2016

KAPITALTILFØRSEL GIR GODE FRAMTIDSUTSIKTER

De viktigste elementene i TKPs resultat for 2016, med tilsvarende tall for 2015 i parentes:

Forvaltningskapital: 12.205 mill. kr. (11.238 mill. kr.)

Verdijustert avkastning: 3,55 % (4,02 %)

Bokført avkastning: 3,17 % (2,69 %)

Driftskostnader: 28,4 mill. kr. (25,8 mill. kr.)

Antall aktive medlemmer: 13.397 (13.395)

Antall pensjonister: 7.669 (7.303)

Årene 2015 og 2016 samlet illustrerer på en god måte TKPs finansielle situasjon. Lav bufferkapital og lav aksjeandel gir relativt svak avkastning i sammenligning med andre pensjonskasser og livselskaper i år med god utvikling i aksjemarkedene, slik det var i 2016. På den annen side leverer TKP relativt god avkastning i år der aksjemarkedene utvikler seg moderat, slik det var i 2015.

På slutten av 2016 fikk pensjonskassen tilført ny egenkapital fra Trondheim kommune, noe vi er svært glad for. Denne tilførselen gir bedre soliditet enn tidligere, og dermed også høyere risikokapasitet. Dette vil igjen sette pensjonskassen i stand til å levere mer konkurransedyktig avkastning både i gode og dårlige år i aksjemarkedene. En forutsetning for å lykkes med dette er at den styrkede soliditeten utnyttes til å øke risiko på en slik måte at den kan opprettholdes over tid, og pensjonskassen har igangsatt arbeidet med å legge til rette for en gradvis økning av risiko, først og fremst gjennom å øke aksjeandelen. Styret og administrasjonen i TKP er opptatt av å videreføre en nøktern risikoprofil, for å ivareta kommunens og andre enheters ønske om en best mulig pensjonsøkonomi i et langsiktig perspektiv og gjennom svingende finansmarkeder.

Driftsmessig ble 2016 et nytt godt år for TKP. Pensjonskassens hovedoppgave er å foreta korrekte pensjonsberegninger og -utbetalinger, og heller ikke i 2016 ble det registrert driftsavbrudd eller forsinkelser av betydning. Våre arbeidsprosesser er effektive og pålitelige. Dette gjenspeiles bl.a. i at antall klagesaker er på et svært lavt nivå.

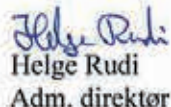
En forutsetning for at den gode utviklingen på dette området skal fortsette, er god kvalitet på de data som leveres til oss fra Trondheim kommune. De siste årene har TKP avdekket en rekke feil i disse dataene, noe som har medført store utfordringer i forhold til det forsikringstekniske oppgjør, som har måttet bygge på simuleringer. Det er derfor gledelig å kunne fastslå at det omfattende oppryddingsarbeidet i kjølvannet av dette snart er avsluttet, og at dialogen med kommunens ansvarlige ledere og medarbeidere for å sikre god fremtidig datakvalitet er god.

Som arbeidsgiver i finansnæringen tilbyr TKP 14 interessante og utviklende stillinger. Arbeidsmiljøet er svært bra, noe et totalt sykefravær på 0,6 % gir et godt uttrykk for.

Styret og administrasjonen i TKP takker Trondheim kommune og alle andre kunder og samarbeidspartnere for et meget godt samarbeid i 2016. Vi vil gjøre vårt ytterste for å opprettholde det gode samarbeidet også i årene som kommer.

Ida Espolin Johnson
Styreleder

Helge Rudi
Adm. direktør

INNHold

Årsberetning for 2016	7
Resultatregnskap	15
Balanse pr. 31. desember	17
Kontantstrømoppstilling	19
Oppstilling over endringer i egenkapital	19
Noter til regnskapet	20
Regnskapsprinsipper	20
Note 1 - Kapitalavkastning	24
Note 2 - Fordringer på og investeringer i verdipapirer utstedet av foretak pensjonskassen er opprettet for	24
Note 3 - Utlån og fordringer m.v.	24
Note 4 - Aksjer og andeler	25
Note 5 - Ansvarlig lånekapital i andre foretak	26
Note 6 - Andre forpliktelser	26
Note 7 - Pensjoner m.v	27
Note 8 - Endring i forsikringsforpliktelser	28
Note 9 - Forsikringsforpliktelser – bransjefordeling	28
Note 10 - Solvensmargin	29
Note 11 - Lønns- og pensjonskostnader egne ansatte	29
Note 12 - Ytelser og lån til egne ansatte og styret	30
Note 13 - Forsikringsrelaterte driftskostnader og andre kostnader	30
Note 14 - Skattekostnad	31
Note 15 - Resultatanalyse	32
Note 16 - Flytting til og fra pensjonskassens pensjonsordning	32
Note 17 - Poster utenom balansen	33
Note 18 - Beskrivelse av pensjonsordningen	33
Note 19 - Virkningen av endringer i forutsetninger	35
Note 20 - Transaksjoner med nærstående parter	35
Note 21 - Finansiell risiko knyttet til finansielle instrumenter	36
Note 22 - Finansielle instrumenter målt til virkelig verdi over resultatet	38
Note 23 - Investeringseiendommer	39
Note 24 - Investeringer som holdes til forfall	40
Note 25 - Obligasjoner og obligasjonsfond	40
Note 26 - Finansielle derivater	41
Note 27 - Evigvarende ansvarlig lån	41
Note 28 - Reassuranse	41
Forsikringsteknisk oppgjør	42
Aktuarerklæring	43
Revisors beretning	44

ÅRSBERETNING FOR 2016

Innledning

Styret i Trondheim kommunale pensjonskasse (TKP) har, i samsvar med den myndighet som er tillagt styret i henhold til vedtektene, fastsatt pensjonskassens regnskap for år 2016, slik det fremgår senere i årsrapporten.

Regnskapet og årsberetningen legges frem til orientering for Trondheim bystyre og de øvrige arbeidsgiverne, de såkalte konsernenhetene, som er tilknyttet pensjonskassen.

Virksomheten

Trondheim kommunale pensjonskasse ble etablert i 1913. TKPs formål er å yte tjenstepensjon til medlemmene og deres etterlatte i henhold til tariffavtale mellom partene i KS-området. Aktive medlemmer er omlag 13.400 ansatte i Trondheim kommune og 19 såkalte konsernenheter, dvs. virksomheter eiet av, eller med nær tilknytning til kommunen. Om lag 7.700 personer får månedlig utbetalt pensjon fra TKP.

TKP er en selvstendig juridisk enhet, og virksomheten er forankret i det samme lov- og forskriftsverk som for livsforsikringsbransjen. Pensjonskassen står under tilsyn av Finanstilsynet. Pensjonskassens midler holdes adskilt fra kommunens midler, og pensjonskassen hefter ikke for kommunens forpliktelser. Fem av syv styremedlemmer utnevnes av Trondheim bystyre. De to øvrige styremedlemmer oppnevnes av arbeidstakernes organisasjoner.

Ett av pensjonskassens overordnede mål er å forvalte og finansiere utbetalingene til nåværende og fremtidige pensjonister på en slik måte at behovet for tilskudd til pensjonsordningen fra arbeidsgiverne blir lavest mulig.

Virkemidlene TKP har for å nå hovedmålet, er god avkastning på den kapitalen pensjonskassen har til forvaltning, samt en kostnadseffektiv drift av virksomheten. Pensjonsløftet kommunen og de øvrige arbeidsgiverne gir sine ansatte skal innfris over en lang periode. Samtidig skal kortsiktige dekningskrav oppfylles. Ved forvaltningen av pensjonskassens kapital må begge hensyn søkes ivaretatt innen rammen av forsvarlig risikoeksponering.

TKPs andre overordnede mål er å yte god service til medlemmer og arbeidsgivere. Det innebærer at det skal gis god informasjon om rettigheter og plikter, og at pensjoner utbetales til rett person med riktig beløp til rett tid.

Den tjenstepensjonsordningen som TKP forvalter og administrerer, er fastlagt i hovedtariffavtalen i kommunesektoren. Ordningen er en såkalt ytelsesbasert bruttoordning. Den garanterer pensjon på 66 % av sluttlønn inntil 12 ganger folketrygdens grunnbeløp ved pensjonsalder for de som er født i 1958 og tidligere, om full opptjening på minimum 30 års medlemskap er nådd. For de som er født etter 1958 er det ennå ikke avklart hvilket pensjonsnivå som vil gjelde. Fra bruttopensjonen blir det foretatt fradrag for eventuelle ytelser fra folketrygden (samordning).

Redegjørelse for årsregnskapet

2016 har vært et krevende år med betydelige svingninger i finansmarkedene. Det lave rentenivået er fortsatt en utfordring. TKP har oppnådd et positivt regnskapsmessig resultat i 2016, og en bokført avkastning høyere enn den garanterte renten. Risikoresultatet er påvirket av at det har vært nødvendig med en konservativ tilnærming for fastsetting av premiereserven. I tillegg gir administrasjonsresultatet og avkastning på selskapsporteføljen positive bidrag.

Som et resultat av årets drift er bufferkapitalen i TKP styrket ved økning av kursreguleringsfondet med 44,6 mill. kr, og økte tilleggsavsetninger med 76,0 mill. kr. I tillegg er opptjent egenkapital netto økt med 47,4 mill. kr.

Hovedtallene i TKPs resultat for 2016 (mill. kr.):

Resultatelementene	Kundene	Egenkapital	Sum
Renteresultat:			
Verdijustert avkastning	373,9		
Garantert rente	-251,7		
Verdijustert renteresultat	122,2		
Avsetning til kursreguleringsfond	- 44,6		
Realisert renteresultat	77,6	77,6	77,6
Risikoresultat		-1,4	-1,4
Administrasjonsresultat		7,2	7,2
Rentegarantipremie		9,5	9,5
Resultat av teknisk regnskap før fordeling	77,6	15,3	92,9
Fordeling av renteresultat:			
Til premiefond	-1,6		-1,6
Til tilleggsavsetninger	-76,0		-76,0
Ikke-teknisk regnskap:			
Avkastning selskapsporteføljen		31,8	31,8
Annet		0,3	0,3
Resultat	0,0	47,4	47,4

Risikoresultat

Risikoresultatet skal vise om pensjonskassen utvikler seg forsikringsmessig som forventet. Dette delresultatet viser om premiene som er skrevet ut, sammen med den forutsatte kapitalavkastning på minst 2,62 % p.a. i 2016, er tilstrekkelig til å dekke den faktiske risikoen, som kommer til uttrykk i årets utbetaling til pensjoner og utviklingen i de fremtidige forsikringsforpliktelsene.

Siden Trondheim kommune innførte nytt lønssystem i 2014 har det vært store problemer med å få overført korrekte medlemsdata til TKP. Unøyaktighetene har vært knyttet til at det benyttes feil formel for beregning av kvartalslønn, samt feil kriterier for inn- og utmeldinger. TKP har i hele perioden systematisk rapportert feilene til kommunens ansvarlige saksbehandlere, og det ble opprettet et eget prosjekt for å få gjennomført nødvendige korreksjoner. Gjennomføring av korreksjonene har tatt lengre tid enn forutsatt, og ajourføring av medlemsdata forventes ferdigstilt i løpet av første halvår 2017. Utfordringene mht datakvaliteten har medført at vår aktuar ikke har kunnet fastsette årets avsetning ut fra datagrunnlaget alene. Årets premier antas å være tilstrekkelige, og i et normalår vil man som følge av marginer i tariffene oppleve risikooverskudd. En konservativ tilnærming i perioden mens datagrunnlaget anses som utilstrekkelig er derfor fornuftig, og det siktes mot et resultat nær null fremfor å forskuttere et risikooverskudd. Som en følge av ovennevnte forhold ble risikoresultatet i 2016 -1,4 mill. kr., som belastes risikoutjevningfondet.

Premieinntekter

Tilskudd eller premie utgjør normalt den største løpende inntekten i TKP. Hvordan premiesatsen settes ved forhåndsutskrivningen, vil påvirke risikoresultatet. Premienivået bestemmes i hovedsak av tre forhold; forsikringsmessig risiko i medlemsbestanden, grunnlagsrente og årlige reguleringskostnader som følge av lønnsvekst og økning i folketrygdens grunnbeløp. I tillegg kommer mindre påslag knyttet til særtrekk ved pensjonsordningen, samt administrasjonskostnader. Finanstilsynet fastsatte grunnlagsrenten for ny opptjening til 2,0 % fra og med 1.1.2015 på grunn av det vedvarende lave rentenivået. Den gjennomsnittlige grunnlagsrenten for hele bestanden ble 2,62 % i 2016.

Arbeidstakernes andel av premien kan maksimalt utgjøre 2 % av pensjonsgrunnlaget. Det øvrige premiebehovet må dekkes av arbeidsgiver. Den forhåndsutskrevne premien, som avregnes løpende gjennom året, har i 2016 vært på 11,10 % av pensjonsgrunnlaget, hvorav altså 2 prosentpoeng dekkes ved trekk i ansattes lønn. Denne satsen inkluderer alle premieelementer utenom årets reguleringskostnader, hovedsakelig netto normalpremie på 8,60 %, samt tilskudd til ikke-forsikringsbare ytelser og dekning av administrasjonskostnader med til sammen 2,50 %. Etterberegning av faktiske kostnader til ikke-forsikringsbare ytelser (bruttogaranti m.v.) innebærer ingen korreksjon av den forhåndsutskrevne premien i 2016.

I tillegg kommer reguleringspremien, som er beregnet basert på faktisk observert lønnsvekst i medlemsbestanden, samt refusjoner for faktiske utbetalinger til AFP og bevilgningspensjoner. Etterberegningen av reguleringspremien for 2016 medfører ingen etterfakturering. Reguleringspremien og refusjoner for AFP er omregnet til å utgjøre henholdsvis 6,4 % og 1,6 % av pensjonsgrunnlaget, selv om beregningsgrunnlaget er henholdsvis premiereserven og utbetalt AFP-pensjon. Den samlede arbeidsgiverpremien for 2016 har således vært på 17,1 % av pensjonsgrunnlaget, mot 15,8 % året før. Arbeidsgivers totale tilskudd til premien er ca. 13,3 % høyere enn i 2015.

Økningen i lønnsnivå og antall medlemmer av pensjonsordningen gir en stigning i arbeidstakernes trukne premie på 4,0 % fra 2015.

Totale premieinntekter ble betydelig høyere i 2016 enn i 2015. Dette skyldes hovedsaklig høyere reguleringspremie. I forfalte brutto premier inngår således:

(1000 kr)		2016		2015
Arbeidsgivernes tilskudd:				
Normalpremie fratrukket arbeidstakerandel	(9,10 %)	389.962	(9,10 %)	375.165
Avregning av ikke-forsikringsbare ytelser	(0,00 %)	0	(0,00 %)	0
Reguleringspremie		275.000		210.000
Refusjoner for AFP og bevilgningspensjoner		71.080		66.161
Rentegarantipremie		9.500		13.000
Arbeidstakernes medlemsinnskudd	(2,0 %)	85.732	(2,0 %)	82.471
Sum regnskapsført premie		831.274		746.797

Pensjonsytelser

De formene for pensjon for medlemmene i TKP som er vedtektsfestet og forsikret, er alders- og uførepensjon, samt ektefelle- og barnpensjon. Ordningen med avtalefestet pensjon (AFP) er ikke en forsikringsbar ytelse, og arbeidsgiverne refunderer de faktiske kostnadene løpende.

Ved utgangen av 2016 løper det totalt 7.669 pensjoner i TKP, dvs. en økning på 366 fra året før. Gruppen alderspensjonister har økt med 293, mens antallet uførepensjonerte viser en økning på 74. Antallet med ektefelle- eller barnpensjon er økt med 11. For øvrig er det en nedgang i antall AFP-pensjonister med 12.

Brutto utbetalte pensjoner før mottatte refusjoner utgjør omlag 446 mill. kr. i 2016. Etter refusjoner fra andre pensjonsinnretninger og arbeidsgiverne, kommer netto forsikringsytelser på omlag 346 mill. kr. Økningen fra 2015 i de pensjonene som bæres av TKP er på 5,7 %, som er vesentlig høyere enn veksten året før (3,9 %).

Den årlige endringen i ytelsene for alders- og uførepensjoner er henholdsvis 9,1 % og 1,2 %. Reguleringen av uførepensjoner var 2,78 % i 2016 mot 1,92 % i 2015 (lik endringen i grunnbeløpet G), og reguleringen av alderspensjoner var 2,01 % mot 1,16 % i 2015 (lik endringen i G – 0,75 %).

Uttak av førtidspensjoner (AFP 62-64 år) for medlemmene i TKP utgjør 35,3 mill. kr., og er en økning på 18,1 % fra 2015.

TKP er i en netto fordringsposisjon i forhold til Overføringsavtalen mellom offentlige pensjonsordninger. Det betyr at TKP i de fleste tilfellene er siste ledd for de medlemmene som har hatt opptjening i andre offentlige stillinger utenom Trondheim kommune. Som sådan må TKP igangsette pensjonene, og det oppstår refusjonskrav, som netto i TKPs favør utgjorde 1,7 mill. kr. i 2016.

Pensjonsforpliktelser og avsetning til premiereserve

Årets pliktige avsetning til ordinær premiereserve bestemmes av veksten i pensjonsrettighetene medlemmene opparbeider seg (forpliktelser for TKP). Pensjonsforpliktelsene blir påvirket av en rekke forhold. Antall medlemmer i de ulike kategoriene og gjennomsnittlig pensjonsgrunnlag/ lønnsnivå er viktigst, men også sammensetningen av medlemsbestanden (alders-, kjønns- og yrkesfordeling og helsetilstand) innvirker i sterk grad. Og etter at pensjonene er igangsatt, eller oppsatt, reguleres de automatisk i takt med utviklingen i folketrygdens grunnbeløp eller grunnbeløpet – 0,75 %, og reguleringen varierer fra år til år.

Av aktuars forsikringstekniske beregninger pr. 31.12.2016 fremgår det at TKP har pensjonsforpliktelser på 9.743 mill. kr. inkl. administrasjonsreserve. Dette er en økning på 6,8 % fra året før. For å holde tritt med utviklingen i forpliktelsene, er det over teknisk regnskap for 2016 foretatt en ordinær avsetning til premiereserven med 619,5 mill. kr.

Premiereserven pr. 31.12.2016 er formelt avsatt i samsvar med det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget K2013, med sikkerhetsmarginer i henhold til Finanstilsynets minstekrav. Fra 1. januar 2015 inntrådte ny uføremodell i offentlig tjenstepensjon, og fra samme tidspunkt ble ny uføretariff (KFSU2015) tatt i bruk.

Premiefond

Det gjensto omlag 173 mill. kr. av fondet ved utgangen av 2015, og 67 mill. kr. er benyttet til å dekke premie i løpet av 2016. Garantert rente for 2016 utgjør ca. 3 mill. kr. Etter overførsel til premiefondet med ca. 1 mill. kr. av renteresultatet i 2016 utgjør premiefondet ved utgangen av 2016 omlag 109 mill. kr.

Renteresultat

Renteresultatet viser om forvaltningen av kundemidlene svarer til de kravene som ligger i forsikringskontrakten om en bokført kapitalavkastning på minimum 2,62 % p.a. Realisert renteresultat i 2016 utover dette utgjør 77,6 mill. kr., og avsettes til premiefond med 1,6 mill. kr. og til tilleggsavsetninger med 76,0 mill. kr.

Kapitalforvaltningen

TKPs verdijusterte kapitalavkastning for 2016 ble 3,55 %, og var 4,02 % i 2015. Gjennomsnittlig verdijustert avkastning for offentlige pensjonskasser var til sammenligning 5,3 % i 2016, og 3,1 % i 2015. Etter avsetning til kursreguleringsfond med 44,6 mill. kr. utgjør den bokførte kapitalavkastningen 3,17 %.

Hovedbidragsyter til den verdijusterte kapitalavkastning er den høye andelen rentebærende plasseringer som ga en gjennomsnittlig avkastning på 3,1 %. For øvrig har avkastningen på eiendom (9,8 %), norske og internasjonale aksjer (snitt avkastning på 8,0 %), eiendomsaksjer (+ 4,7 %) og alternative investeringer (-3,7 %) i sum gitt en akseptabel verdijustert avkastning i 2016. Pga. relativt lite bufferkapital var i gjennomsnitt 12 - 13 % av TKPs aktiva plassert med aksjeeksponering gjennom året. Ca. 20 % av TKPs eiendeler er plassert i hold-til-forfall obligasjoner.

Valg av overordnet strategi, spesielt fordelingen mellom rentepapirer og aksjer, som i stor grad må avledes av bufferkapitalsituasjonen og risikoevne, vil normalt være avgjørende for avkastningsresultatene sett over en lengre periode. TKP har holdt en moderat risikoprofil, på linje med andre kommunale pensjonskasser. Særlig sett i lys av de nevnte markeds- og rammebetingelser er det styrets oppfatning at resultatet i 2016 er akseptabelt.

TKP har hatt følgende fordeling på aktivaklasser ved utgangen av de to siste årene:

Aktivklasse	2016	2015
Bankinnskudd	2 %	3 %
Obligasjoner/sertifikater - omløp	55 %	57 %
Obligasjoner – hold-til-forfall	20 %	21 %
Eiendom	7 %	6 %
Norske aksjefond	1 %	2 %
Internasjonale aksjefond	6 %	6 %
Eiendomsaksjer	2 %	2 %
Private equity	2 %	1 %
Hedgefond/Absolutt avkastningsfond	5 %	3 %
Totalt	100 %	100 %

TKP har fastsatt et eget etisk regelverk, som baserer seg på de etiske retningslinjene til Statens Pensjonsfond Utland og KLP.

Finansiell risiko

Den finansielle risiko i pensjonskassen er i hovedtrekk knyttet til evnen til å innfri den årlige avkastningsgarantien på kort og lang sikt. Dette stiller krav til at kapitalen investeres i ulike verdipapirer og andre eiendeler med akseptabel avkastning til akseptabel risiko, samtidig som pensjonskassen må utforme og utøve sin risikostyring innenfor de rammer som følger av lovgivning og øvrig regelverk.

Sammensetningen av de finansielle eiendelene følger av pensjonskassens kapitalforvaltningsstrategi. Denne strategien etablerer retningslinjer for sammensetningen av finansielle eiendeler gjennom prinsipper og rammer for pensjonskassens risikostyring. Målet med risikostyringen er å opprettholde en god risikobærende evne og fortløpende avpasse den finansielle risiko til pensjonskassens soliditet. Sett i lys av at pensjonskassen følger en moderat risikoprofil, og med de gitte markeds- og rammebetingelser, har pensjonskassen hittil skapt god avkastning.

TKPs styre gjennomgår årlig strategien for kapitalforvaltningen. De interne rammer og retningslinjer omfatter fordeling på aktivaklasser og sektorer, med sikte på en hensiktsmessig spredning. De hovedtypene av verdipapirer, aktivaklasser, som kan være aktuelle å plassere TKPs kapital i, er i varierende grad og på ulike tidspunkter av konjunkturforløp, utsatt for finansiell risiko. Strategien søker å utnytte at aktivaklassene normalt svinger i utakt, slik at det kan oppnås høyere totalavkastning til lavest mulig risiko. Lange statsobligasjoner har historisk fungert godt både for å oppnå en sikker løpende avkastning, så vel som sikring mot aksjefall. Lange statsrenter synker vanligvis når aksjekursene faller, noe som gir kursgevinst. Lange renter er fortsatt på rekordlave nivå. Dermed er statsobligasjoner mindre egnet som bidragsyter til å oppnå rentegarantien. Potensialet for betydelige rentefall fra dagens nivå ved eventuelle fall i aksjekursene er etter vår vurdering også lavere enn normalt, noe som reduserer en del av diversifiseringseffekten statsobligasjoner historisk har hatt. Isolert sett medfører dette at man må redusere risikoen i porteføljen for å holde det samlede risikonivået likt, for eksempel ved å redusere aksjeandelen og/eller investere i aktiva med defensive egenskaper.

Spesielt viktig for TKP er den markedsrisiko vi eksponerer oss for. Markedsrisiko er knyttet til risikoen for at pensjonskassens verdier reduseres som følge av en uventet og ugunstig markedsbevegelse. Kapitalforvaltningsstrategien, og derigjennom markedsrisikoen, er tilpasset den risikotoleransen TKP har. Forvaltningskapitalen er inndelt i kollektivporteføljen (kundernes pensjonsmidler) og selskapsporteføljen (pensjonskassens egne midler), men midlene er under felles forvaltning.

Tilførsel av egenkapital

På grunn av TKPs relativt lave bufferkapital sammenlignet med gjennomsnittet av kommunale pensjonskasser har TKP hatt dialog med Trondheim kommune om en vesentlig kapitaltilførsel. Formålet er å gi TKP muligheten til å ta risiko mer på linje med gjennomsnittet av kommunale pensjonskasser, og dermed høyere forventet avkastning. Kommunen har på denne bakgrunn foretatt en vurdering av om det er hensiktsmessig å fortsette med TKP som pensjonsleverandør eller om det ville være mer gunstig å gå over til KLP. I desember 2015 fattet bystyret vedtak om at pensjonsordningen i TKP videreføres som hovedretning for det videre arbeid. Trondheim bystyre besluttet i møte 31. mars 2016 å styrke egenkapitalen i TKP. Egenkapitaltilførselen består av et evigvarende rentebærende ansvarlig lån på 100 mill. kr. med utbetaling i november 2016, og en fast årlig rente på 4,20 %. I tillegg ble det overført kjernekapital lik 115 mill. kr i kontanter, og et årlig egenkapitaltilskudd lik 0,3 % (28 mill. kr.) av TKPs premiereserve året før. Den samlede kjernekapitaltilførselen 31. oktober 2016 utgjorde således 143 mill. kr.

Risikostyring og soliditetskapital

Kapitaldekningskravet ble opphevet for pensjonskasser fra 1. januar 2016 slik at kun solvensmarginkravet er gjeldende kapitalkrav. Dette innebærer alt annet like at bufferkapitalen i stresstest II øker, og bufferkapitalutnyttelsen reduseres. Finanstilsynet har uttalt at bortfallet av kapitaldekningskravet ikke gir grunnlag for økt risikotaking. I løpet av 2016 er det innført krav om at hvis risikoanalyser (hvor eiendeler og gjeld vurderes til virkelig verdi) viser at pensjonsforetakets fremtidige finansielle stilling vil være utsatt, skal pensjonsforetaket vurdere å iverksette tiltak.

Evnen til å ta større risiko avhenger av bufferkapital til å møte de kraftigere svingningene, som normalt også inntreffer i markeder og aktivaklasser med noe høyere risiko. TKP gjennomfører stresstester i samsvar med anbefaling fra Finanstilsynet. TKPs soliditetskapital er relativt god ved utgangen av 2016 etter kommunens kapitaltilførsel, og gir akseptabel handlefrihet i kapitalforvaltningen. TKPs fremste risikomål fremover er stresstest I, og bufferkapitalen etter stresstest I ved utgangen av året var:

Bufferkapital (mill. kr.)	2016	2015
Innskutt egenkapital	1.107	965
Opptjent egenkapital	-79	-128
Risikoutjevningfond	81	82
Evigvarende ansvarlig lån	100	0
Tilleggsavsetninger	638	562
Kursreguleringsfond	468	423
Justering i avsetninger ved overgang til markedsverdier	-64	-568
Risikoreduserende effekt i beste estimat ved død og uførhet	80	74
Merverdier hold til forfall portefølje	145	123
Totalt	2.476	1.533

Den positive utviklingen i bufferkapitalen kan i stor grad tilskrives kommunens kapitaltilførsel, og spesielt nåverdien av den årlige egenkapitaltilførselen. Tapspotensialet ved utgangen av året var:

Samlet tapspotensial/risiko (mill. kr.)	2016	2015
Renterisiko	129	74
Aksjerisiko	725	541
Eiendomsrisiko	217	164
Valutarisiko	146	136
Kredittrisiko	633	704
Konsentrasjonsrisiko	18	102
Diversifiseringsgevinst - markedsrisiko	-386	-391
Forsikringsrisiko	339	226
Motpartsrisiko	13	18
Operasjonell risiko	48	47
Diversifiseringsgevinst - totalrisiko	-229	-165
Totalt	1.653	1.456

Dette gir en bufferkapitalutnyttelse på 67 % (mot 95 % ved utgangen av 2015), og er innenfor kapitalforvaltnings-strategiens målsetting for stresstest I.

I brev til Finansdepartementet av 15.09.2016 har Finanstilsynet foreslått nye solvenskrav for pensjonskasser. Hvis forslaget blir gjennomført innebærer det et forenklet solvens II-krav som bindende kapitalkrav fra 2018. Kapitalkravet i forslaget er definert av tapspotensialet i en justert stresstest I, slik at bufferkapitalutnyttelsen maksimalt kan være 100 %. Den justerte stresstesten innebærer noe lavere bufferkapitalutnyttelse enn dagens stresstest I. Samtidig foreslås at de kvantitative plasseringsbegrensningene i kapittel 4 i forskrift om pensjonsforetak oppheves.

Solvensmarginkapitalen har økt betydelig i 2016 primært pga. kapitaltilførsel fra kommunen. Selv om solvensmarginkravet også har økt pga. vekst i premiereserven har solvensmargindekningen økt til om lag 348 % mot ca. 288 % ved utgangen av 2015.

Kontantstrøm

Netto kontantstrøm fra drift av pensjonsvirksomheten i 2016 utgjorde 329 mill. kr, kontantstrømmene fra finansielle eiendeler er -596 mill. kr., og kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter 243 mill. kr. Bankinnskudd ble dermed redusert fra 335 mill. kr. til 312 mill. kr. ved utgangen av året.

Administrasjonsresultat

Administrasjonsresultatet avhenger av inntektene som skriver seg fra spesielle elementer i totalpremien, og om disse er satt ut fra et riktig forventet nivå på pensjonskassens kostnader. For 2016 er det forutsatt at 0,80 prosentpoeng av totalpremien skal dekke finans- og forsikringsrelaterte administrasjonskostnader. Videre skal 0,4 prosentpoeng av totalpremien dekke vedlikehold av administrasjonsreserven. Årets faktiske kostnader til forvaltning og administrasjon er noe høyere enn 2015, og medfører et administrasjonsresultat på 7,2 mill. kr.

TKPs totale administrasjons- og driftskostnader er på 28,4 mill. kr. i 2016. Administrasjons- og driftskostnadene utgjør 0,23 % av total forvaltningskapital ved siste årsskifte. Kostnadsnivået er fortsatt relativt lavt sammenlignet med andre pensjonskasser og livsforsikringsselskaper.

Personal og miljø

TKP har 14 fast ansatte medarbeidere, hvorav 1 har arbeidet deltid og 2 har vært i permisjon deler av året. Antall årsverk ved utgangen av 2016 er 13,5. Av 14 ansatte er 6 menn (43 %). I TKPs styre for 4-årsperioden 2015-19 (5 medlemmer oppnevnt av Trondheim bystyre og 2 av ansattes organisasjoner), er kvinneandelen på 43 %.

Det er funnet hensiktsmessig at TKP i stor grad følger kommunens personalpolitiske retningslinjer, og TKP fremmer likestilling mellom kjønnene ved å følge opp disse i fastsetting av lønns- og arbeidsvilkår, rekruttering og personalplanlegging og kompetanseutvikling. TKP er medlem av Kommunenes Sentralforbunds arbeidsgivervirksomhet for bedrifter.

Sykefraværet i 2016 har i alt vært på 18 dager, tilsvarende ca. 0,6 % av total arbeidstid, mot 5,8 % i 2015. Det har i 2016 ikke vært skader eller ulykker av noen art på arbeidsplassen. TKP leier kontorlokaler av god standard, og kontormiljø, utstyr og hjelpemidler er for øvrig moderne. Brann- og katastrofeberedskap er etablert. Som rent kontorbasert virksomhet forurenses TKP ikke det ytre miljøet.

Andre forhold

Styret anser at grunnlaget for fortsatt drift er til stede. Dette er derfor lagt til grunn for det regnskapet som er avlagt. Det har ikke forekommet hendelser etter balansedagen av vesentlig betydning for å vurdere pensjonskassens finansielle stilling. TKPs opplegg for internkontroll innebærer årlig kartlegging av risikoforhold, og ut fra dette legges det opp relevante tiltak og rutiner for de ulike områdene, hva gjelder kvalitetssikring, beredskap og katastrofeplaner mv.

Internrevisjon er etablert fra og med 2016, og styret har valgt Ernst & Young AS som eksternleverandør av funksjonen. Internrevisjon foretar uavhengige vurderinger og testing av vesentlige finansielle, forsikringsmessige og operasjonelle risikoer med hensyn til tilfredsstillende styring og kontroll. Resultatet med eventuelle anbefalinger om nødvendige tiltak fremlegges ledelsen og styret.

TKP har avtale om aktuatjeneste med KLP Forsikringservice AS, Oslo. KPMG AS er valgt av Trondheim bystyre som ekstern revisor. TKP er medlem av Pensjonskasseforeningen.

Disponering av årets resultat

Årets totalresultat utgjør 47,4 mill. kr. Det overføres 35,3 mill. kr. til opptjent egenkapital og 13,5 mill. kr. til urealiserte gevinster på verdipapirer. Det negative risikoresultatet dekkes av risikoutjevningsfondet med 1,4 mill. kr.

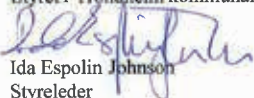
Fremtidsutsikter

Styret mener TKP leverer akseptable resultater innenfor rådende rammer og markedsforhold. Ved avleggelsen av regnskapet for 2016 har styret hatt fokus på å styrke pensjonskassens bufferkapital. Styret vurderer pensjonskassens risikobærende evne etter kapitaltilførselen til å være tilstrekkelig til å forvalte pensjonskassens midler innenfor den vedtatte strategi. Kapitaltilførselen gir grunnlag for å ta noe høyere risiko enn fram til nå, og dette forventes å gi høyere fremtidig avkastning. Styret vil fortsatt ha fokus på styrking av soliditet for å oppnå en risikoevne på linje med andre kommunale pensjonskasser. Styret er fornøyd med at TKP yter sine kunder et kvalitativt godt tilbud, og at administrasjonen kontinuerlig arbeider med dette som mål. Styret takker alle medarbeidere for god innsats i 2016.

Styret er opptatt av at kapitalforvaltningen skal være preget av en moderat risikoprofil også etter egenkapitaltilførselen i 2016. Aktivsammensetningen, og spesielt aksjeeksponeringen, må til enhver tid være innrettet slik at en både får god avkastning i stigende aksjemarkeder og samtidig har tilstrekkelig sikkerhetsmargin til å tåle betydelige fall i aksjekursene.

Trondheim, 24.03.2017

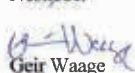
Styret i Trondheim kommunale pensjonskasse.

Ida Espolin Johnson
Styreleder

Rune Oslo
Nestleder

Svein Sivertsen

Kjersti Aas

Geir Waage

Kristin Sæther

Roger Mogseth

Helge Rudi
Adm. direktør

RESULTATREGNSKAP (1 000 kr)

Note	TEKNISK REGNSKAP	2016	2015
	1. Premieinntekter		
20	1.1. Forfalte premier, brutto	831 274	746 797
	1.2. Avgitte gjenforsikringspremier	(178)	(199)
16	1.3. Overføring av premiereserve fra andre forsikringsselskaper	0	36 006
	Sum premieinntekter for egen regning	831 096	782 603
	2. Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen		
	2.1. Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak mv.	0	0
	2.2. Renteinntekt og utbytte mv. på finansielle eiendeler	241 139	245 988
23	2.3. Netto driftsinntekt fra eiendom	17 504	17 091
	2.4. Verdiendringer på investeringer	34 413	126 868
	2.5. Realisert gevinst og tap på investeringer	80 803	5 671
1	Sum netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	373 858	395 618
	4. Andre forsikringsrelaterte inntekter	0	0
	5. Pensjoner mv.		
	5.1. Utbetalte pensjoner mv.		
7	5.1.1. Brutto	(417 358)	(393 878)
16	5.3. Overføring av premiereserve og tilleggsavsetninger til andre	0	0
	Sum pensjoner mv.	(417 358)	(393 878)
8	6. Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser		
	6.1. Endring i premiereserve:		
	6.1.1. (Til)/fra premiereserve, brutto	(619 477)	(466 309)
	6.1.2. Endring i gjenforsikringsandel av premiereserven	0	0
15	6.2. Endring i tilleggsavsetninger	(76 035)	(9 253)
15	6.3. Endring i kursreguleringsfond	(44 600)	(139 245)
	6.4. Endring i premiefond	(2 679)	(2 047)
16	6.6. Overføring av tilleggsavsetninger fra andre	0	2 229
	Sum resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	(742 792)	(614 624)
	8. Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser		
15	8.1. Overskudd på avkastningsresultatet	(1 567)	(721)
15	8.2. Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene	0	(80 000)
	Sum midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser	(1 567)	(80 721)
11,12	9. Forsikringsrelaterte driftskostnader		
	9.1. Forvaltningskostnader	(6 479)	(5 520)
13	9.2. Forsikringsrelaterte administrasjonskostnader	(21 401)	(19 799)
15	Sum forsikringsrelaterte driftskostnader	(27 880)	(25 319)
	10. Andre forsikringsrelaterte kostnader		
	Forsikringsrelaterte rentekostnader	(8)	(7)
	11. Resultat av teknisk regnskap	15 349	63 672

RESULTATREGNSKAP (1 000 kr)

	IKKE-TEKNISK REGNSKAP	2016	2015
	12. Netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen		
	12.1. Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak mv.	0	0
	12.2. Renteinntekt og utbytte mv. på finansielle eiendeler	20 485	20 146
23	12.3. Netto driftsinntekt fra eiendom	1 487	1 400
	12.4. Verdiendringer på investeringer	2 923	10 390
	12.5. Realisert gevinst og tap på investeringer	6 864	464
	Sum netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen	31 760	32 401
	14. Forvaltningskostnader og andre kostnader knyttet til selskapsporteføljen		
11,12	14.1. Forvaltningskostnader	(550)	(452)
13,27	14.2. Andre kostnader (formuesskatt og renter ansvarlig lån)	(634)	(2 791)
	Sum forvaltningskostnader og andre kostnader knyttet til selskapsporteføljen	(1 184)	(3 243)
	15. Resultat av ikke-teknisk regnskap	30 576	29 158
	16. Resultat før skattekostnader	45 925	92 830
14	17. Skattekostnader	0	0
	18. Resultat før andre resultatkomponenter	45 925	92 830
	19. Andre resultatkomponenter		
11	19.3. Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger for ansatte	1 507	3 329
	20. TOTALRESULTAT	47 432	96 159
	Disponering:		
	(Til) fra risikoutjevningfond	1 382	(42 801)
	(Til) opptjent egenkapital	(35 310)	(42 945)
	(Til) opptjent egenkapital - urealiserte kursgevinster på verdipapirer	(13 504)	(10 413)
	Sum disponeringer	(47 432)	(96 159)

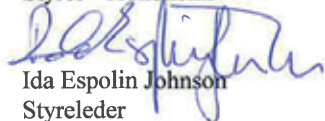
BALANSE PR. 31. DESEMBER (1 000 kr)

Note	EIENDELER	2016	2015
	EIENDELER I SELSKAPSPORTEFØLJEN		
	2. Investeringer		
	2.1. Bygninger og andre faste eiendommer		
23	Investerings eiendommer	30 024	23 579
	2.2. Datterforetak, tilknyttede foretak mv.		
	Fordringer på tilknyttede foretak	0	0
24	2.3. Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost		
	Investeringer som holdes til forfall	226 292	177 854
22	2.4. Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi		
4	Aksjer og andeler	228 682	143 077
5, 25	Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	636 443	492 051
3	Utlån og fordringer	29 398	25 741
	Sum investeringer	1 150 840	862 302
	3. Fordringer		
2	3.1. Fordringer knyttet til premieinntekter	77	795
3	3.2. Andre fordringer	0	0
	Sum fordringer	77	795
	4. Andre eiendeler		
	4.2. Kasse, bank	1	1
	Sum andre eiendeler	1	1
	Sum eiendeler i selskapsporteføljen	1 150 918	863 098
	EIENDELER I KUNDEPORTEFØLJENE		
	6. Investeringer i kollektivporteføljen		
	6.1. Bygninger og andre faste eiendommer		
23	Investerings eiendommer	288 360	283 445
	6.2. Datterforetak, tilknyttede foretak mv.		
	Fordringer på tilknyttet foretak	0	0
24	6.3. Finansielle eiendeler som måles til til amortisert kost		
	Investeringer som holdes til forfall	2 173 413	2 137 948
2	Utlån og fordringer	745	9 555
22	6.4. Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi		
4	Aksjer og andeler	2 196 368	1 719 905
5, 25	Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	6 112 689	5 914 868
3	Utlån og fordringer	282 356	309 424
	Sum investeringer i kollektivporteføljen	11 053 932	10 375 146
	Sum eiendeler i kundeporteføljene	11 053 932	10 375 146
	SUM EIENDELER	12 204 850	11 238 243

Note		EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSER	2016	2015
10	10.	Innskutt egenkapital		
		Innskutt egenkapital	1 107 500	964 500
		Sum innskutt egenkapital	1 107 500	964 500
	11.	Opptjent egenkapital		
		11.1. Risikoutjevningfond	80 837	82 219
		11.2. Annen opptjent egenkapital		
		Annen opptjent egenkapital	(127 928)	(163 238)
		Urealiserte gevinster på verdipapirer	48 719	35 215
		Sum opptjent egenkapital	1 627	(45 804)
	12.	Ansvarlig lånekapital mv.		
27		12.1. Evigvarende ansvarlig lånekapital	100 575	0
		Sum ansvarlig lånekapital mv.	100 575	0
8, 9	13.	Forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser		
19		13.1. Premiereserve	9 742 924	9 123 447
16		13.2. Tilleggsavsetninger	638 241	562 205
		13.3. Kursreguleringsfond	467 917	423 317
		13.5. Premiefond	109 330	172 637
		Sum forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	10 958 411	10 281 606
	15.	Avsetninger for forpliktelser		
11		15.1. Pensjonsforpliktelser og lignende	6 081	7 502
13,14		15.2. Forpliktelser ved skatt	1 350	2 250
		Sum avsetninger for forpliktelser	7 431	9 752
	16.	Forpliktelser		
26		16.1. Finansielle derivater	14 447	11 435
6		16.3. Andre forpliktelser	14 858	16 755
		Sum forpliktelser	29 305	28 190
		SUM EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSER	12 204 850	11 238 243
17		POSTER UTENOM BALANSEN		

Trondheim, 24.03.2017

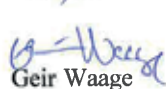
Styret i Trondheim kommunale pensjonskasse.

Ida Espolin Johnson
Styreleder

Rune Olso
Nestleder

Svein Sivertsen

Kjersti Aas

Geir Waage

Kristin Sæther

Roger Mogseth

Helge Rudi
Adm. direktør

KONTANTSTRØMOPPSTILLING (1 000 kr)

KONTANTSTRØMMER FRA OPERASJONELLE AKTIVITETER:	2016	2015
Innbetalte premier/premiefondsmidler	774 394	715 321
Utbetalte pensjoner	(416 066)	(392 596)
Innbetalinger ved flytting	0	2 825
Utbetalinger ved flytting	0	0
Utbetalinger til andre leverandører av varer og tjenester, skatter	(15 180)	(15 258)
Utbetalinger til ansatte, arbeidsgiveravgift m.v.	(13 914)	(12 786)
Netto kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter	329 234	297 505
KONTANTSTRØMMER FRA FINANSIELLE EIENDELER:	2016	2015
Innbetaling ved salg av aksjer og andeler	758 489	640 348
Utbetaling ved kjøp av aksjer og andeler	(1 300 630)	(469 384)
Innbetaling ved innfrielse og salg av obligasjoner, sertifikater m.v	2 788 703	2 473 482
Utbetaling ved kjøp av obligasjoner, sertifikater m.v	(3 161 678)	(3 635 638)
Innbetaling ved realisasjon av finansielle derivater	37 945	23 705
Innbetalinger fra bygninger	14 272	23 209
Innbetaling av renter	221 521	241 881
Innbetaling av utbytte	45 734	28 640
Netto kontantstrøm fra finansielle eiendeler	(595 644)	(673 757)
KONTANTSTRØMMER FRA FINANSIERINGSAKTIVITETER:	2016	2015
Innbetaling av ansvarlig lånekapital	100 000	0
Innbetaling av kjernekapitalinnskudd	143 000	0
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	243 000	0
Netto endring i kasse og bank	(23 410)	(376 251)
Beholdning kasse og bank pr. 01.01.	335 166	711 417
Beholdning av bankinnskudd, kontanter og lignende pr. 31.12.	311 755	335 166

OPPSTILLING OVER ENDRINGER I EGENKAPITAL (1 000 kr)

	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital			Total egenkapital *
		Risikoutjevn. fond	Annen	Urealiserte gevinster	
Egenkapital 31.12.2014	964 500	39 418	(195 030)	24 803	833 690
Endring pensjonsforpliktelser 1.01.2015 **	0	0	(11 153)	0	(11 153)
Årets resultat 2015	0	42 801	42 945	10 413	96 159
Egenkapital 31.12.2015	964 500	82 219	(163 238)	35 215	918 696
Kjernekapitalinnskudd 2016	143 000	0	0	0	143 000
Årets resultat 2016	0	(1 382)	35 310	13 504	47 432
Egenkapital 31.12.2016	1 107 500	80 837	(127 928)	48 719	1 109 128

* Inkl. risikoutjevningfond som er bundne midler

** Akkumulert estimatavvik pensjonsforpliktelser for egne ansatte ble belastet opptjent egenkapital pr. 01.01.2015

NOTER TIL REGNSKAPET

Regnskapsprinsipper

Nedenfor redegjøres det for de rammeverk, regnskapsprinsipper, oppstillinger og opplysninger som har vært anvendt ved fastsettelsen av pensjonskassens årsregnskap for 2016. Det bekreftes at disse ikke i noen tilfeller er vurdert å være uforenlige med regnskapslovens overordnede kvalitative krav til rettvise bilde.

Rammeverk

Pensjonskassen utarbeider sitt årsregnskap i samsvar med regnskapsloven, med de tillegg og unntak som følger av årsregnskapsforskriften for pensjonsforetak (FOR 2011-12-20 nr 1457). Årsregnskapsforskriften er tilpasset de internasjonale regnskapsstandardene (IFRS), herunder regler for innregning, måling og noteopplysninger. Ettersom pensjonskassen ikke inngår i et IFRS-konsern har pensjonskassen en utvidet adgang til å fravike måle- og innregningsregler i IFRS, jf årsregnskapsforskriften for pensjonsforetak § 3-1.

De sentrale IFRS-standardene som er gjeldende for pensjonskassen er:

- IAS 19: Ytelser til ansatte
- IAS 39: Finansielle instrumenter – innregning og måling
- IAS 40: Investerings eiendom
- IFRS 13: Måling av virkelig verdi

Oppstillingsplan og innhold i resultat og balanse

Teknisk regnskap viser hvordan årets virksomhet fremstår basert på kontraktene med forsikringstakerne, kundene, herunder forhåndsutskrevene premier og avkastningsgaranti. I denne delen inngår således elementene som danner renteresultat, risikoresultat og administrasjonsresultat, samt den tilordningen/oppdekningen av disse, som kreves og/eller kan velges, overfor kundene. Ikke-teknisk resultat viser i hovedsak avkastningen på og kostnadene med forvaltningen av pensjonskassens midler, dvs. selskapsporteføljen.

I et produkt som kollektiv ytelsepensjon er prinsippene for tilordning følgende: Positivt renteresultat (bokført avkastning utover 2,62 %) går til kundene. Likeså går positivt risikoresultat etter eventuelt tilføring til risikoutjevningfond (maks. 50 %), til kundene. Administrasjonsresultatet, samt negativt risikoresultat som ikke dekkes av risikoutjevningfond, og negativt renteresultat (etter eventuell oppløsning av kursreguleringsfond) som ikke dekkes av tilleggsavsetninger, tilfaller/dekkes i sin helhet av pensjonskassen. Sammen med rentegarantipremie, avkastning på selskapsporteføljen og skatt mv., utgjør sistnevnte tilordninger regnskapets totalresultat.

Forsikringsvirksomhetsloven medfører videre at pensjonskassens aktiva allokeres til kundeportefølje og selskapsportefølje, og balansen er oppdelt i eiendeler til kunder og eiendeler til pensjonskassen.

Forvaltning av finansaktiva

Pensjonskassen har funnet det praktisk og hensiktsmessig å forvalte kundemidlene og selskapsmidlene i en og samme finansportefølje. Avkastningen på denne fellesporteføljen er fordelt på de to etter den forholdsmessige andel mellom forsikringstekniske avsetninger (kollektivporteføljen) og pensjonskassens egenkapital (selskapsporteføljen). Beregningene gjøres kvartalsvis for å sikre at kapitalbevegelser og bevegelser i forsikringstekniske avsetninger ved flytting blir hensyntatt i fordeling av avkastning.

Pensjonskassen har tatt i bruk finansielle derivater i kapitalforvaltningen. Finansielle derivater benyttes utelukkende for å redusere/avdekke valutarisiko, jfr. kapitalforvaltningsforskriften § 2–4.

Finansielle eiendeler

Årsregnskapsforskriftens § 3-3 spesifiserer at finansielle instrumenter skal måles og innregnes i samsvar med IAS 39. I overensstemmelse med IAS 39 - Finansielle instrumenter: Innregning og måling, klassifiseres finansielle eiendeler i følgende kategorier:

- Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet
- Investeringer som holdes til forfall
- Utlån og fordringer
- Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg

Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet

En finansiell eiendel til virkelig verdi over resultatet er en finansiell eiendel som enten:

1. Er klassifisert som holdt for omsetning eller,
2. Ved førstegangsinnregning er øremerket av foretaket til virkelig verdi over resultatet

Med mindre en finansiell eiendel er et derivat stiller IAS 39.9 visse krav for å kunne klassifisere en finansiell eiendel som holdt for omsetning ("trading"). Pensjonskassen har vurdert dette slik at dagens handel med verdipapirer ikke utgjør "trading" slik IAS39.9 definerer begrepet.

IAS 39.9 åpner for regnskapsføring av en finansiell eiendel til virkelig verdi over resultatet dersom den finansielle eiendel, når den førstegangsinnregnes, øremerkes av foretaket til virkelig verdi over resultatet ("fair value option").

Pensjonskassen ønsker å vurdere alle finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet i samsvar med virkelig verdi opsjonen dersom det ikke ved innregning er besluttet noe annet. IAS 39.9 angir vilkårene for anvendelse av virkelig verdi opsjonen. Det sentrale grunnlag for anvendelse av virkelig verdi opsjonen er at en gruppe finansielle eiendeler, finansielle forpliktelser eller begge deler forvaltes på grunnlag av virkelig verdi og at inntjeningen vurderes etter samme prinsipper. Dette må også være i samsvar med en dokumentert kapitalforvaltningsstrategi og at informasjon internt og mellom nøkkelpersoner gis på dette grunnlag.

Pensjonskassen har utarbeidet en kapitalforvaltningsstrategi i samsvar med kravene i forskrift om pensjonsforetak. Porteføljen av verdipapirer forvaltes i samsvar med denne strategien og rapportering skjer til virkelig verdi gjennom rapportering av verdijustert avkastning. Videre rapporteres jevnlig porteføljens utvikling målt mot bufferkapital. Internt skjer den løpende oppfølging av verdipapirplasseringer basert på utvikling i virkelig verdi, og det er her et nært samarbeid mellom ledelsen og styret. I regnskapsføringen av finansielle eiendeler er det dermed lagt til grunn at vilkårene for anvendelse av virkelig verdi opsjonen er til stede.

Investeringer som holdes til forfall

Finansielle eiendeler med faste eller bestembare kontantstrømmer og bestemt innløsningsdato hvor pensjonskassen har intensjon om og evne til å holde investeringen til forfall, er klassifisert som investeringer holdt til forfall. Slike investeringer regnskapsføres til amortisert kost basert på effektiv rentemetoden. Nedskrivning av investeringer som holdes til forfall gjennomføres over resultatet dersom det foreligger vesentlig eller varig verdifall.

I samsvar med behovet for mest mulig stabilt avkastningselement, består en vesentlig del av pensjonskassens investeringsportefølje av finansielle instrumenter (obligasjoner) med en fastsatt og langvarig kontantstrøm. Denne delen har pensjonskassen en positiv intensjon og evne til å holde til forfall, og er således kategorisert som Hold-til-forfall. Disse papirene vurderes til anskaffelseskost med tillegg/fradrag for over-/underkurs. Over-/underkursen amortiseres over resterende løpetid, eller eventuelt til første rentereguleringstidspunkt, etter effektiv rentemetode. Over-/underkurs resultatføres som verdiendringer på investeringer.

Utlån og fordringer

Finansielle eiendeler med faste eller bestembare kontantstrømmer som ikke er notert i et aktivt marked, er klassifisert som utlån og fordringer - med unntak av instrumenter som pensjonskassen har klassifisert til virkelig verdi over resultatet eller tilgjengelig for salg. Finansielle eiendeler klassifisert som lån og fordringer skal etter førstegangsinnregning måles til amortisert kost ved hjelp av en effektiv rentemetode.

Nedskrivning av utlån og fordringer gjennomføres over resultatet dersom det foreligger objektive indikasjon på verdifall. Eksempler på objektive indikasjoner kan være:

- Vesentlige finansielle problemer hos debitor
- Betalingsmislighold eller andre vesentlige kontraktsbrudd
- Innvilget utsettelse av betaling eller ny kreditt til betaling av termin

Premiefordringer og andre fordringer (herunder bankplasseringer) er balanseført til pålydende. Fordringene er vurdert ikke å være tapsutsatt.

Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg

Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg er finansielle eiendeler som er øremerket som tilgjengelig for salg eller som ikke er klassifisert som a) utlån og fordringer, b) investeringer som holdes til forfall, eller c) finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet.

Utgangspunktet etter IAS 39.55b) er at finansielle eiendeler tilgjengelig for salg verdimåles til virkelig verdi, og gevinst eller tap innregnes i andre resultatkomponenter, jf årsregnskapsforskriftens oppstillingsplan.

Pensjonskassen har ikke klassifisert finansielle eiendeler som tilgjengelig for salg.

Forsikringsmessige avsetninger

Premiereserven er den forsikringstekniske kontantverdien av pensjonsrettigheter opptjent på beregningstidspunktet. Beregningen foretas av pensjonskassens aktuar.

For dødelighet og sivilstandselementer er benyttet det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget K2013 fastsatt av Finanstilsynet med utgangspunkt i en utredning fra Finans Norge. I overensstemmelse med regulatoriske krav er minst 20 % av oppreserveringen fra det tidligere beregningsgrunnlaget K2005 til K2013 dekket av pensjonskassens egenkapital, og resten er dekket av individualisert rente- og risikooverskudd fra 2012 og 2013 samt risikoutjevningfondet. For uførhet er benyttet et eget kommunalt grunnlag fra 2009 basert på KLPs uføreerfaringer til og med 2008. Uføreutviklingen i kommunal sektor har i årene etter vært gjennomgående positiv slik at marginene i uføreavsetningene har vært økende. Dette beregningsgrunnlaget ble per 1. januar 2015 erstattet av ny uføretariff (KFSU2015) basert på uføreerfaringene i årene 2011-2013 i pensjonskasser med KLP Forsikringservice som aktuar.

I pliktig premiereserveavsetning fra og med 2009 er hensyntatt den praksis som har vært gjeldende vedrørende løpende refusjon krone for krone fra arbeidsgiverenhetene også for AFP 65-66 år.

I premiereserven er det inkludert avsetning for administrasjonsreserve. Denne utgjorde i perioden 2004 til 2007 4 % av netto premiereserve. Fra og med 2008 til og med 2013 ble det ikke avsatt for vedlikehold av administrasjonsreserven, slik at reserven ved utgangen av 2013 hadde falt til ca. 2,4 % av premiereserven. Fra og med 2014 er det på nytt foretatt vedlikehold av administrasjonsreserven slik at reserven ved utgangen av 2016 utgjør ca. 2,7 % av premiereserven. Det er foretatt en egen erstatningsavsetning for inntrufne forsikringstilfeller som ennå ikke er oppgjort (inkl. karensavsetning for uførerisiko), såkalte IBNR/RBNS-avsetninger. Avsetningen har fra og med 2004 til og med 2010 tilsvart 1 % av premiereserven. Fra og med 2011 er erstatningsavsetningen beregnet ut fra ett års sum risikopremie for uføre og premiefritak, og utgjorde i overkant av 1,1 % av brutto premiereserve ved utgangen av 2013. I erstatningsreserven fra utgangen av 2014 er det tatt hensyn til at ny uføreordning fra 1.1.2015 innebærer en vesentlig reduksjon i uføreforpliktelsene for offentlig tjenestepensjon. Erstatningsreserven utgjør således 0,6 % av brutto premiereserve ved utgangen av 2014 og 2015. Samlet IBNR/RBNS-avsetning ved utgangen av 2016 utgjør om lag 1,1 % av premiereserven. I denne avsetningen er det inkludert 50 mill. kr for å ta hensyn til utfordringene med datakvaliteten. Utfordringer med datakvaliteten har medført at forsikringstekniske avsetninger i 2015 og 2016 er foretatt på basis av en konservativ tilnærming, dvs. at det er tatt sikte på et ordinært risikoresultat tilnærmet lik null fremfor å forskuttere et risikooverskudd.

Risikoutjevningfond

Dersom risikoresultatet er positivt, kan inntil 50 % av dette avsettes til risikoutjevningfondet. Dette fondet kan i senere år benyttes til dekning av negativt risikoresultat. Risikoutjevningfondet klassifiseres som egenkapital, men henføres til kollektivporteføljen.

Premier og refusjoner for avtalefestet pensjon (AFP)

Pensjonskassens styre fastsetter årlig den forsikringsteknisk beregnede premiesatsen i pensjonsordningen etter anbefaling fra ansvarshavende aktuar. Premien består av den såkalte normalpremien, premie for administrasjon samt

tilskudd til "ikke-forsikringsbare ytelser" (avgang etter 85-års regelen, bruttogaranti m.v.) I tillegg fastsettes en premie

for at pensjonskassen garanterer beregningsgrunnlagets gjennomsnittlige rentesats på 2,62 % i 2016 (rentegaranti-

premie). I premien inngår det videre reguleringskostnader knyttet til årets lønns- og G-økninger. Reguleringskostnadene a-konto faktureres medio regnskapsåret, og endelig avregning mot enhetene foretas neste år .

Avtalefestet pensjon (AFP) for personer mellom 62 og 65 år i henhold til Hovedtariffavtalen, er ikke noen forsikret ytelse. Pensjonskassen administrerer ordningen, og de respektive arbeidsgiverne refunderer løpende de faktiske uttellingene. Selv om alderspensjon/AFP etter fylte 65 år ytes i medhold av pensjonskassens vedtekter, har Finanstilsynet kommet til at heller ikke risikoen knyttet til denne er forsikringsbar. Arbeidsgiverne refunderer således alle faktiske utbetalinger til alderspensjon/AFP mellom 62 og 67 år.

Bruttopremier inntektsføres med de beløp som forfaller i året. Avgitt gjenforsikringspremie fremkommer som egen linje i resultatregnskapet.

Pensjonsforpliktelser egne ansatte

Pensjonskassens ansatte omfattes av pensjonskassens kollektive pensjonsordning på lik linje med andre medlemmer. Pensjonsordningen er ytelsesbasert i henhold til tariffavtalen i kommunal sektor. Den tilfredsstillende kravene i Lov om obligatorisk tjenestepensjon. Årets pensjonskostnad tilsvarer betalt arbeidsgiverpremie, korrigert for estimert endring i påløpt forpliktelse med fradrag for den tilordnede andel av TKPs totale forsikringsfond, beregnet etter IAS 19 om ytelser til ansatte. I den påløpte forpliktelsen inngår fremtidige AFP-ytelser. Det er videre gjort påslag for arbeidsgiveravgift til folketrygden.

Skatt

Pensjonskasser skattlegges etter samme regelverk som for gjensidige livsforsikringsselskaper, og dette medfører formuesskatt til stat på 0,15 % av ev. ligningsmessig nettoformue. Skattemessig resultat fremkommer etter at det tas hensyn til permanente og (endring i) midlertidige forskjeller mellom finans- og skatteregnskap. Etter innføring av den såkalte fritaksmodellen, gjeldende også for pensjonskasser, og som i hovedsak innebærer skattefritak for opptjente inntekter fra aksjegevinster og -utbytte, men på den annen side ikke fradragrett for aksjetap, oppstår de største permanente forskjellene her. Fra og med 2012 er fritaksmetoden opphevet for aksjer mv. som inngår i kollektivporteføljen. Fritaksmetoden gjelder fortsatt for aksjer mv. som inngår i selskapsporteføljen.

Valutaomregning av transaksjoner i utenlandsk valuta

Transaksjoner i utenlandsk valuta omregnes til kursen på transaksjonstidspunktet. Markedsverdi for finansielle eiendeler og pengeposter i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner ved å benytte balansedagens kurs.

Alle tallene i regnskap og noter er presentert i hele tusen kroner (TNOK) dersom ikke noe annet er angitt.

NOTE 1 - Kapitalavkastning

	2016	2015	2014	2013	2012
Resultatført totalavkastning	3,17 %	2,69 %	4,37 %	3,36 %	4,49 %
Verdijustert totalavkastning (ekskl. endr. i markedsverdi for Hold-til-forfall-invest.)	3,55 %	4,02 %	5,72 %	4,82 %	5,09 %

TKP har felles forvaltning av kollektiv- og selskapsporteføljen. Avkastningen for kollektiv- og selskapsporteføljen er således identisk. Avkastningen er beregnet etter Modifisert Dietz.

NOTE 2 - Fordringer på og investeringer i verdipapirer utstedt av foretak pensjonskassen er opprettet for

	Premiefordringer		Lån/verdipapirer	
	2016	2015	2016	2015
Trondheim kommune	0	8.791	0	0
Andre arbeidsgivere	822	1.559	0	0
SUM	822	10.350	0	0

NOTE 3 - Utlån og fordringer m.v.

	Selskapsportefølje		Kollektivportefølje	
	2016	2015	2016	2015
Bank	29.398	25.741	282.356	309.424
Andre fordringer	0	0	0	0
Totalt	29.398	25.741	282.356	309.424

NOTE 4 - Aksjer og andeler

Fellesportefølje	Kostpris	Balanseført verdi
Aksjer i norske selskaper – notert på Oslo Børs:		
Olav Thon Eiendomsselskap ASA	33 304	105 273
Aksjer og andeler i norske selskaper – unoterte:		
Global Infrastruktur I AS	22 875	29 925
Pareto PE II IS/AS	9 225	17 017
DNB Private Equity III IS/AS	41 416	44 894
DNB Private Equity IV IS/AS	9 189	8 254
Investorprosjekt 162 AS	588	588
North Bridge Nordic Property AS	742	2 299
NBNP 2 AS	2 564	4 098
Aksjer og andeler i utenlandske selskaper – unoterte:		
Danske PEP IV	5 139	36 679
Profi Fastigheter II AB	8	1
Danske PEP III	0	16 401
Storebrand Emerging Private Equity Markets 2007 B-2	8 828	10 803
Profi Fastigheter IV AB	15 568	25 304
Danske PEP VI	17 821	13 610
Storebrand International Private Equity X Ltd	30 334	29 657
Storebrand International Private Equity XI Ltd	34 343	33 579
Storebrand International Private Equity XII Ltd	30 806	30 736
Storebrand International Private Equity 13 Ltd	18 040	18 327
Storebrand International Private Equity 16 Ltd	2 500	2 304
Andeler i eiendomsfond:		
Pareto Eiendomsfelleskap IS/AS	162 567	192 604
Aberdeen Eiendomsfond Norge I IS/AS	160 923	169 154
Storebrand Eiendomsfond Norge KS	127 500	135 287
DNB Scandinavian Property Fund IS/AS	51 761	53 108
Andeler i aksjefond:		
KLP AksjeGlobal Indeks I	144 067	261 422
KLP AksjeNorge Indeks I	100 677	141 534
Nordea Stabile Aksjer Global Etisk	100 940	163 633
Lancelot Camelot	66 651	104 228
Danske Invest Norske Aksjer Institusjonelle	5 380	7 261
Aberdeen Global Emerging Markets Equity	53 791	102 902
Lannebo MicroCap II	26 886	46 798
Lannebo NanoCap	34 300	36 142
Arctic Aurora LifeScience	30 000	31 011
Andeler i hedgefond:		
Nordkinn FI Macro Fund NOK B	32 543	35 066
Nordea 1 SICAV Stable Equity Long/Short	341 979	317 874
LYNX	87 615	81 631
Arcturus	81 072	75 641
Foghorn	40 000	40 003
Sum aksjer og andeler	1 931 943	2 425 050
Herav selskapsporteføljen		228 682
Herav kollektivporteføljen		2 196 368

Porteføljen er godt diversifisert, og er spredt på ulike aktivaklasser, forvaltere og regioner.

Av investeringene ovenfor anses Aberdeen Eiendomsfond Norge I, Pareto Eiendomsfelleskap, Storebrand Eiendomsfond og DNB Scandinavian Property Fund som eiendom i henhold til forskrift om pensjonsforetak. Det foretas verdivurderinger flere ganger i året av 2 eller 3 uavhengige takstfirmaer/meglerfirmaer.

Aberdeen Eiendomsfond Norge I eier 27 eiendommer i følgende segmenter: Kontor 65 %, handel 27 %, annet 8 %. Geografisk fordeling: Oslo 53 %, Trondheim 15 %, Bergen 7 %, Stavanger 4 % og andre 22 %. Gjennomsnittlig restløpetid på leiekontraktene er 5,3 år.

Pareto Eiendomsfelleskap eier 17 eiendommer i følgende segmenter: Lager/logistikk 67 %, terminal/logistikk 19 % og handel 14 %. Geografisk fordeling: Stor-Oslo 77 % og Østlandet for øvrig 23 %. Gjennomsnittlig restløpetid på leiekontraktene er 8,7 år.

Storebrand Eiendomsfond Norge eier 16 eiendommer i følgende segmenter: Kontor 50 %, logistikk 25 %, handel 18 % og hotell 7 % Geografisk fordeling: Stor-Oslo 69 %, Østlandet for øvrig 14 % og Bergen 17 %. Gjennomsnittlig restløpetid på leiekontraktene er 9,6 år.

DNB Scandinavian Property Fund eier 12 eiendommer i følgende segmenter: Kontor 66 %, hotell 15 %, handel 14 %, parkering/annet 4 %. Geografisk fordeling: Norge 93 % (Oslo 76 %, Bergen 8 %, Trondheim 7 % og Stavanger 2%) og Sverige 7 %. Gjennomsnittlig restløpetid på leiekontraktene er 8,3 år.

Utviklingen i verdi av andelene i eiendomsselskapene gjennom året har vært som følger:

	Inngående balanse	Tilgang/avgang i året	Verdiregulering i året	Utgående balanse
Aberdeen Eiendomsfond Norge I	164.570	0	4.584	169.154
Pareto Eiendomsfelleskap	182.531	0	10.072	192.604
Storebrand Eiendomsfond Norge	0	127.500	7.787	135.287
DNB Scandinavian Property Fund.	0	51.761	1.347	53.108
Sum	347.101	179.261	23.790	550.153

NOTE 5 - Ansvarlig lånekapital i andre foretak

Fellesportefølje	Balansført verdi	
	2016	2015
I datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	0	0
Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi:		
Tryg Forsikring A/S	25.372	24.728
Sum	25.372	24.728

NOTE 6 - Andre forpliktelser

	2016	2015
Skattetrekk pensjoner og ansatte	10.399	9.081
Arbeidsgiveravgift og finansskatt	666	461
Ferielønn og styrehonorar, påløpt	1.723	1.525
Annen kortsiktig gjeld	924	969
Mottatt forskuddsbetaling	1.146	4.719
Sum	14.858	16.755

Skattetreksmidlene er bundet på egen bankkonto.

NOTE 7 - Pensjoner m.v.

	2016	2015
Utbetalt direkte til forsikrede medlemmer/pensjonister:		
Vedtektsbestemte ytelser:		
Alderspensjon inkl. AFP 65-66 år	246.074	231.369
Uførepensjon	95.009	94.248
Ektefellepensjon	38.587	38.873
Barnepensjon	2.047	2.140
	381.717	366.630
Førtids-/bevilgningspensjoner:		
AFP 62-64 år	35.319	29.930
Bevilgningspensjoner	428	78
	35.747	30.008
Sum utbetalt direkte til pensjonister	417.464	396.638
+Utbetalte refusjonspensjoner i h.t. Overføringsavtalen:		
Alderspensjon	22.759	20.098
Uførepensjon	4.299	4.204
Ektefellepensjon	1.734	1.342
Barnepensjon	95	94
	28.887	25.738
Sum brutto utbetalte pensjoner	446.351	422.376
- Mottatte refusjonspensjoner i h.t. Overføringsavtalen:		
Alderspensjon	19.187	18.682
Uførepensjon	6.383	6.635
Ektefellepensjon	3.401	3.151
Barnepensjon	22	31
	28.993	28.499
- Mottatte refusjoner fra andre:		
Fra folketrygden mv.	0	0
- Sum mottatte refusjoner	28.993	28.499
Sum netto utbetalte pensjoner	417.358	393.878

NOTE 8 - Endringer i forsikringsforpliktelser

	Premie- reserve	Tilleggs- avsetninger	Kursregulerings- fond	Premie- fond
<i>Inngående balanse</i>	9.123.447	562.205	423.317	172.637
<i>Resultatførte endr. i forsikringsforpliktelser:</i>				
Netto resultatførte avsetninger	619.477	76.035	44.600	2.679
Overskudd på avkastningsresultat	0	0	0	1.567
Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene	0	0	0	0
Annen tilordning av overskudd	0	0	0	0
Justering av forpliktelser fra andre res.komp.	0	0	0	0
Sum resultatførte endringer	619.477	76.035	44.600	4.246
<i>Ikke resultatførte endr. i forsikringsforplikt.:</i>				
Overføringer mellom fond	0	0	0	-67.553
Overføringer til/fra selskapet	0	0	0	0
Sum ikke resultatførte endringer	0	0	0	-67.553
<i>Utgående balanse</i>	9.742.924	638.241	467.917	109.330

Fra 1. januar 2015 inntrådte ny uføremodell i offentlig tjenestepensjon. Fra samme tidspunkt ble ny uføretariff (KFSU2015) tatt i bruk, og til sammen reduserte dette reservekravet med 385 mill. kr. 270 mill. kr. av reservefrigjøringen ble bevart i premiereserven ved at grunnlagsrenten ble redusert med 0,19 prosentpoeng. Dette medførte at avsetningen til premiereserven i 2015 ble 115 mill. kr. lavere enn den ville vært uten uførereformen.

Erstatningsavsetninger inngår som en del av premiereserven fra og med 2016. Det er foretatt enkelte omgrupperinger i resultat og balanse i 2015-regnskapet i forhold til det tidligere avlagte 2015-regnskapet. Erstatningsreserven er flyttet fra post 13.4 til 13.1 i balansen, og endring i erstatningsreserver fra post 5.2 til 6.1.1 i resultatregnskapet.

NOTE 9 - Forsikringsforpliktelser – bransjefordeling

	Premie- reserve	Tilleggs- avsetninger	Kursregulerings- fond	Premie- fond
Totalt	9.742.924	638.241	467.917	109.330
Herav hovedbransje:				
Kollektiv pensjonsforsikring for				
Kommuner, herunder institusjoner o.l.	9.742.924	638.241	467.917	109.330
Herav delbransje:				
Ytelsesbaserte pensjonsordninger				
Uten investeringsvalg	9.742.924	638.241	467.917	109.330

NOTE 10 - Solvensmargin

	2016	2015
Kjernekapital	979.572	801.262
Evigvarende ansvarlig lån	100.000	0
Tilleggsavsetninger (50 %)	319.120	281.103
Risikoutjevningfond (50 %)	41.419	41.109
Solvensmarginkapital	1.439.111	1.123.474
Solvensmarginkrav	414.070	389.534
Kapital i prosent av krav	347,6 %	288,4 %

NOTE 11 - Lønns- og pensjonskostnader egne ansatte

Antall ansatte i pensjonskassen pr. 31.12.2016: 14. Gjennomsnitt i 2016: 13 årsverk.

I administrasjonskostnader inngår endringer i pensjonsforpliktelser for kassens egne ansatte, i samsvar med beskrivelse i regnskapsprinsipper. Følgende forutsetninger gjelder: Dødelighet og uførhet mv. som i kassens forsikringstekniske beregningsgrunnlag totalt.

Økonomiske forutsetninger	31.12.2016	31.12.2015
Diskonteringsrente	2,60 %	2,70 %
Forventet avkastning	2,60 %	2,70 %
Årlig lønnsvekst	2,50 %	2,50 %
Årlig G-regulering	2,25 %	2,25 %
Pensjonsregulering	1,48 %	1,48 %
Sammensetning av årets pensjonskostnad:	2016	2015
Nåverdi årets opptjening	1.247	1.312
+ Rentekostnad	692	610
Brutto pensjonskostnad	1.939	1.922
- Forventet avkastning	-500	-385
Administrasjonskostnad/rentegarantipremie	126	124
Arbeidsgiveravgift	221	234
= Netto pensjonskostnad inkl. arb.giveravgift	1.787	1.895
Andre resultatkomponenter - estimatavvik pensjoner	-1.507	-3.329
= Samlet pensjonskostnad	280	-1.434
Pr. 31.12.:	2016	2015
	(beste estimat)	(beste estimat)
Brutto påløpt pensjonsforpliktelse	20.197	24.735
- Pensjonsmidler	14.867	18.161
= Netto påløpt pensjonsforpliktelse	5.330	6.575
+ Arbeidsgiveravgift	751	927
Netto forpliktelse inkl. arb.giveravgift	6.081	7.502
Ikke resultatført estimatavvik inkl. arb.giveravgift	0	0
Balanseført netto forpliktelse etter arb.giveravgift	6.081	7.502

TKP gikk over fra NRS 6 til IAS 19 for regnskapsføring av pensjonskostnader i 2015. Ikke resultatført estimatavvik ble belastet opptjent egenkapital pr. 01.01.2015 med 11.153 (1.000 NOK)

NOTE 12 - Ytelser og lån til ledende ansatte og styret

Opptjente ytelser til ledende ansatte og styret i 2016	Lønn/honorar	Pensjonskostnader	Naturalytelser	Totalt
Styret				
Ida Espolin Johnson, leder	143,0	0	0	143,0
Rune Olsø, nestleder	71,5	0	0	71,5
Kjersti Aas	71,5	0	0	71,5
Svein Sivertsen	71,5	0	0	71,5
Geir Waage	71,5	0	0	71,5
Kristin Sæther	71,5	0	0	71,5
Roger Møgseth	71,5	0	0	71,5
Janne Bjørnerås (varamedlem)	2,8	0	0	2,8
Sissel Slettum Bjerke (varamedlem)	2,8	0	0	2,8
Sum	577,6	0	0	577,6
Helge Rudi, daglig leder	1.386,0	140	9	1.535,0

Det er ikke utbetalt tilleggsgodtgjørelse for spesielle tjenester til styrets medlemmer. Det foreligger ingen avtale som innebærer forpliktelser til å gi særskilt vederlag ved fratredelse, opphør eller endring av ansettelsesforholdet for daglig leder eller andre ansatte. Det samme gjelder for styrets medlemmer.

Det er heller ikke inngått avtale om bonuser, overskuddsdeling, opsjoner eller lignende til fordel for styret, daglig leder eller andre ansatte. Opplysningene er vurdert å tilfredsstille de krav som følger av godtgjørelsesforskriften.

Det er ikke gitt lån, forskuddsbetaling eller stilt sikkerhet for lån til daglig leder, øvrige ansatte eller styremedlemmer.

NOTE 13 - Forsikringsrelaterte driftskostnader og andre kostnader

I forsikringsrelaterte driftskostnader inngår revisjonshonorar med (inkl. MVA):	2016	2015
Lovpålagt revisjon	371	304
Annen bistand	57	25
Totalt honorar til revisor	428	329
I andre kostnader inngår formuesskatt med:	2016	2015
Sum brutto ligningsformue	11.974.003	11.899.516
Skattemessig gjeld	-11.074.003	-10.399.516
Netto ligningsformue	900.000	1.500.000
Årets formuesskatt	1.350	2.250
Differanse avsatt og utlignet formuesskatt tidligere år	-1.292	541
Sum kostnad	58	2.791

NOTE 14 - Skattekostnad

Skattemessig næringsinntekt/betalbar inntektsskatt	2016	2015	
Totalresultat	47.432	96.159	
Forskjeller mellom regnskap og skattemessig næringsinntekt:			
Utbytte fra aksjer og -fond	-2.601	-713	
Aksjegevinster/-tap	-4.984	2.453	
3 % av netto skattefrie inntekter etter fritaksmetoden	78	21	
Verdiendring i finansielle omløpsmidler	-37.336	-137.258	
Andeler i deltakerlignede selskap	0	-2.752	
Rente på iliknet skatt	0	0	
Endring i pensjonsforpliktelse egne ansatte	-1.421	-2.785	
Overført fra (til) risikoutjevningfond	1.382	-42.801	
Formuesskatt	58	2.791	
Skattemessig næringsinntekt	2.608	-84.885	
Korreksjon vedrørende tidligere år	-4.776	-33.471	
Endring i fremførbart underskudd	-2.168	-118.356	
=Grunnlag for beregning av inntektsskatt	0	0	
25 % skatt av skattemessig beregningsgrunnlag	0	0	
-Anvendelse av aksjeutbytte til fremføring	0	0	
Betalbar inntektsskatt	0	0	
Utsatt skatt	2015	2016	Endring
Midlertidige forskjeller:			
Netto pensjonsforpliktelse egne ansatte	7.502	6.081	-1.421
Risikoutjevningfond	-82.219	-80.837	1.382
Finansielle eiendeler	-439.017	-476.286	-37.269
Andre forskjeller:			
Fremførbart underskudd i inntekt	1.027.563	1.029.731	2.168
Netto forskjeller/grunnlag for utsatt skatt/skattefordel	513.829	478.689	-35.140
Utsatt skattefordel (25 % av grunnlaget)	128.457	119.672	-8.785
Herav balanseført utsatt skattefordel	0	0	0

NOTE 15 - Resultatanalyse

Analysen gjelder i sin helhet følgende:

Hovedbransje: Kollektiv pensjonsforsikring for kommuner, herunder institusjoner o.l.

Delbransje: Ytelsesbaserte pensjonsordninger uten investeringsvalg.

	2016	2015
Verdijustert renteresultat (avkastningsresultat)	122.203	146.989
Risikoresultat	-1.382	122.801
Administrasjonsresultat	7.230	7.871
Rentegarantipremie	9.500	13.000
Sum resultatelementer	137.551	290.661
Til(-)/fra(+) kursreguleringsfond	-44.600	-139.245
Resultat til fordeling	92.951	151.416
Til(-)/fra(+) tilleggsavsetninger	-76.035	-7.024
Tilført kundenes premiefond	-1.567	-80.721
Tilført premiereserven/kundene	0	0
Resultat av teknisk regnskap	15.349	63.672

Avsetning til premiereserven i 2015 ble 115 mill. kr. lavere enn den ville vært uten ny uføremodell, og risikoresultatet ble forbedret med samme beløp. Dette skyldes at ny uføretariff (KFSU2015) reduserte premiereservekravet med 385 mill, og at 270 mill. kr. av reservefrigjøringen ble bevart i premiereserven ved at grunnlagsrenten ble redusert med 0,19 prosentpoeng.

Spesifikasjon administrasjonsresultat:	2016	2015
Beregningsmessige omkostninger	58.303	54.304
Herav til administrasjonsreserve	-23.192	-21.113
Årets faktiske kostnader	-27.880	-25.320
Administrasjonsresultat	7.230	7.871

I pensjonskassens premietariff er det ikke eksplisitt inkludert noe fortjenesteelement for risiko.

Vederlag for rentegaranti i 2016 og 2015 er henholdsvis 9.500 og 13.000 (1000 NOK).

NOTE 16 - Flytting til og fra pensjonskassens pensjonsordning

	Tilgang 2016	Avgang 2016	Tilgang 2015	Avgang 2015
Premiereserve	0	0	36.006	0
Tilleggsavsetninger	0	0	2.229	0
Kursreguleringsfond	0	0	0	0
Premiefond	0	0	1	0
Totalt	0	0	38.236	0
Antall kontrakter	0	0	2	0

Tilgang i 2015 gjelder Trondheim Kino AS og oppsatte rettigheter vedr. Lademoen Hjem for gamle hvor virksomheten tidligere har vært overtatt av Trondheim kommune.

NOTE 17 - Poster utenom balansen

Kommitert, ikke innkalt kapital vedr. investeringer i Private Equity fond og eiendomsselskaper utgjør til sammen 568 mill. kr. pr. 31.12.2016.

Selskap	2016	2015
Profi Fastigheter II og IV AB	54.017	79.475
Storebrand Eiendomsfond Norge KS	0	117.500
DNB Private Equity III og IV IS	136.367	60.012
Danske PEP III, IV og VI	227.757	110.964
DNB Scandinavian Property Fund	98.238	0
Storebrand International Private Equity X, XI, XII, 13 og 16	46.250	0
Øvrige selskaper	5.581	7.612
Sum kommitert, ikke innkalt kapital	568.210	375.563

NOTE 18 - Beskrivelse av pensjonsordningene

Medlemskap

TKP er pensjonsordning for Trondheim kommunes arbeidstakere som oppfyller minstekravet for medlemskap. Andre foretak som kommunen har eller har hatt eierandel i, eller som har nær tilknytning til kommunen, herunder stiftelser, kan også ha pensjonsordning i TKP.

Ved utgangen av 2016 har følgende enheter pensjonsordningen i TKP:

Enheter med aktive medlemmer:

- Trondheim kommune inkl. folkevalgte
- Personellservice Trøndelag
- Olavsfestdagene i Trondheim
- Pensjonistenes Fellesorganisasjon Trondheim
- Svartlamoen boligstiftelse
- Kong Carl Johans Arbeidsstiftelse
- Trondheim Parkering KF
- Stavne arbeid og kompetanse KF
- Trondheim Havn IKS
- Trøndelag Brann- og redningstjeneste IKS
- Midt-Norge 110-sentral IKS
- Trondheim Kino AS
- Kunsthall Trondheim AS
- Kirkelig Fellesråd i Trondheim
- Stiftelsen Trondhjems Hospital
- Olavshallen AS
- TRV Gruppen AS
- Trondheim Renholdsverk AS
- Retura TRV AS
- Trondheim kommunale pensjonskasse

Enheter med kun oppsatte rettigheter og/eller pensjonister:

- Statkraft AS
- Statkraft Energi AS
- Trønderenergi Nett AS
- Statkraft Varme AS
- BUF-etat Region Midt-Norge (tidligere ansatte i Trondheim kommune)
- Trondhjems Asylselskap
- Berg barnehage

Som medlemmer av TKP regnes alle ansatte i Trondheim kommune og tilknyttede enheter. Unntatt fra medlemskap er ansatte som ved tiltredelsen har mindre enn 3 år igjen til oppnådd aldersgrense for stillingen, og lærere og sykepleiere som er innmeldt i henholdsvis Statens pensjonskasse og KLP. Pensjonskassen driver også vedtektsfestet pensjonsordning for kommunens politisk valgte tillitsmenn. Denne ordningen gjelder kun opptjening til og med 2013, og allerede opptjente rettigheter og løpende pensjoner pr. 31.12.2013 reguleres videre etter ordinære regler. De politisk valgte tillitsmenn ble meldt inn på ordinære vilkår fra 1.1.2014.

Pensjonsytelser

Som offentlig tjenestepensjonsordning garanterer TKP en alderspensjon på 66 prosent av lønn (ytelsesordning), inntil 12 ganger folketrygdens grunnbeløp ved full opptjening. Full opptjening oppnås etter minimum 30 års medlemskap. I tillegg til alderspensjon omfatter pensjonsytelsene uførepensjon, ektefellepensjon og barnpensjon. Arbeidstakerne betaler selv 2 % av pensjonsgrunnlaget i pensjonspremie.

Avtalefestet pensjon (AFP) er en tariffestet arbeidsgiverpensjon som beregnes og utbetales av pensjonskassen, men som i sin helhet finansieres av arbeidsgiver. Begrunnelsen for dette er at pensjoner der ansatte uavhengig av pensjonsalder selv kan velge pensjoningstidspunkt, ikke er å anse som forsikringsbar yttelse.

Ved fratreden uten rett til straks begynnende pensjon, gir 3 års medlems tid eller mer en oppsatt rett til fremtidig pensjon. Pensjonsutbetalingene reguleres i takt med folketrygdens grunnbeløp. Pensjonene fra TKP samordnes med andre offentlige pensjons- og trygdeytelser i henhold til lov om samordning av 1957 med tilhørende forskrifter.

TKP har inngått overføringsavtale med Statens Pensjonskasse og de øvrige pensjonsordningene i kommunal sektor. Avtalen sikrer at arbeidstakere som har vært medlem av flere offentlige pensjonsordninger, får pensjon fra siste ordning som om de hele tiden har vært medlem av en og samme ordning. Overføringsavtalens Sikringsordning skal sikre pensjonsrettigheter opparbeidet hos arbeidsgivere som opphører. Administrasjon av Overføringsavtalen og Sikringsordningen finansieres av arbeidsgiver ved egen avgift.

Utviklingen i pensjonsbestanden:	Antall 2016	Antall 2015	Endring
Aktive	13.397	13.395	2
Oppsatte med rett	5.321	5.419	-98
Oppsatte uten rett *	18.390	18.595	-205
Sum aktive og oppsatte	37.108	37.409	-301
Alderspensjon	4.199	3.906	293
AFP og tidligpensjonister	423	435	-12
Uførepensjon	2.175	2.101	74
Ektefellepensjon	824	810	14
Barnpensjon	48	51	-3
Aktuelle pensjonister i alt	7.669	7.303	366
Totalt antall	44.777	44.712	65

* Oppsatte uten rett inneholder personer med tjenestetid mindre enn 3 år.

NOTE 19 - Virkningen av endringer i forutsetninger

Det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget følger dødelighetsforutsetningene i K2013 med sikkerhetsmarginer som angitt av Finanstilsynet. Fra 1. januar 2015 er det benyttet ny uføretariff (KFSU2015) som er basert på uføreerfaringene i årene 2011-2013 i pensjonskasser med KLP FS som aktuar. Grunnlagsrenten var 2,62 % i 2016.

- Reduseres dødeligheten med 10 % vil netto premiereserve i pensjonskassen øke med 216 mill. kr. (2,22 %)
- Økes uførehyppheten med 20 % vil netto premiereserve i pensjonskassen øke med 42 mill. kr. (0,43 %)

En reduksjon i dødeligheten med 10 % betyr at en nyfødt vil leve ca 1 år lengre enn i dag, og en 67-åring vil leve ca. 0,8 år lengre enn i dag. En økning av uførehyppheten med 20 % vil si at antall nye uføretilfeller øker med 20 %.

NOTE 20 - Transaksjoner med nærstående parter

Trondheim kommunale pensjonskasse ble opprettet 1.1.1913 av bystyret i Trondheim. Pensjonskassens formål er å yte pensjoner til medlemmene og deres etterlatte.

Pensjonskassen er en selvstendig juridisk enhet med egen regnskapsføring. Pensjonskassens midler holdes adskilt fra kommunens og konsernenhetenes midler, og hefter ikke for deres forpliktelser. Imidlertid utnevnes 5 av 7 styremedlemmer av Trondheim bystyre.

Total kjernekapital innskutt av Trondheim kommune utgjorde 964,5 mill. kr. ved inngangen til 2015. I oktober 2016 ble pensjonskassen tilført 143 mill. kr. i kjernekapitalinnskudd slik at total kjernekapitalinnskudd ved utgangen av 2016 utgjorde 1107,5 mill. kr.

Trondheim kommunale pensjonskasse tok opp et ansvarlig lån på 100 mill. kr. fra Trondheim kommune i november 2016. Lånet løper til en årlig fast rente på 4,20 %, og det er påløpt rente med ca. 0,6 mill. kr i 2016, jfr. note 27

Premiefondet er tilført 2,0 % garantert rente samt overskudd på avkastningsresultatet med til sammen lik ca. 2,8 mill. kr i 2015, og ca. 4,2 mill. kr i 2016. Premiefondet ved utgangen av 2016 utgjør 109,3 mill. kr. mot 172,6 mill. kr. ved utgangen av 2015, jfr. note 8.

Trondheim kommunale pensjonskasse ble tilført kjernekapital i form av eiendom (tingsinnskudd) i 2013, og eiendommene leies ut til Trondheim kommune på en 50 – års leieavtale. I henhold til leieavtalen er leietaker ansvarlig for forvaltning, drift og vedlikehold av eiendommene. I 2016 har Trondheim kommune betalt en leie på 19,0 mill. kr mot 18,5 mill. kr. i 2015.

Fordringer på og investeringer i verdipapirer utstedt av foretak pensjonskassen er opprettet for framgår av note 2.

Pensjonskassen er fakturert for innkjøp av IKT-tjenester inkl. telefoni fra Trondheim kommune i 2016 og 2015 med henholdsvis 405 og 306 (1000 NOK).

TKP ivaretar tjenestepensjonsordningen for ansatte i Trondheim kommune, og Trondheim kommune må følgelig betale arbeidsgiverdelen av pensjonspremien. Nødvendig forsikringsteknisk premie beregnes av TKPs aktuar, og fastsettes av styret i TKP i samsvar med aktuars anbefaling. Forfalte brutto premier består av:

	2016	2015
Arbeidsgivernes tilskudd:		
Normalpremie fratrukket arbeidstakerandel (9,10 %)	389.962	375.165
Avregning ikke-forsikringsbare ytelser	0	0
Reguleringspremie	275.000	210.000
Refusjoner for AFP og bevilgningspensjoner	71.080	66.161
Rentegarantipremie	9.500	13.000
Arbeidstakernes medlemsinnskudd (2,00 %)	85.732	82.471
Sum forfalt premie	831.274	746.797

NOTE 21 - Finansiell risiko knyttet til finansielle instrumenter

Den finansielle risiko i pensjonskassen er knyttet til evnen til å innfri den årlige avkastningsgarantien. I tillegg skal pensjonskassen kunne tåle betydelig markedsfall uten å komme i konflikt med kravene til solvensmargin, og ha en forsvarlig risikostyring. TKP har valgt en forvaltningsstrategi som søker å utnytte at aktivaklassene normalt svinger noe i utakt, slik at det kan oppnås høyere totalavkastning til moderat risiko. Kollektiv- og selskapsporteføljene forvaltes under ett, og består primært av rentebærende investeringer inkludert obligasjoner som holdes til forfall (og måles til amortisert kost). For øvrig består porteføljen av norske og internasjonale aksjer inkl. unoterte eiendomsaksjer og private equity. I tillegg er det investert i eiendom og absolutte avkastningsfond (hedgefond).

De ulike aktiva er i ulik grad utsatt for finansiell risiko. Hovedformene for finansiell risiko er kredittrisiko, markedsrisiko inkl. rente- og eiendomsrisiko, valutarisiko og likviditetsrisiko.

Kredittrisiko

Med kredittrisiko menes at en utsteder av et verdipapir eller en lånekunde ikke er i stand til å oppfylle sine forpliktelser. Pensjonskassen følger i denne forbindelse bl.a. forskrift om pensjonsforetaks bestemmelser om kapitalforvaltningen, herunder 4 %-begrensningen mot enkeltutsteder. Den største utstedergruppen i obligasjonsporteføljen er norske banker med god kapitaldekning. For øvrig reduseres denne risikoen ved at det i begrenset grad investeres direkte i obligasjoner med høy kredittrisiko.

Markedsrisiko (inkl. eiendoms-, rente- og valutarisiko)

Den aktivaklassen som er mest utsatt for markedsrisiko er aksjer. Aksjemarkedsrisikoen søkes redusert gjennom en balansert sammensetning av egenkapitalinstrumenter med ulik risikoprofil. Eiendomsrisiko er risiko for verdiendring på eksponering i fast eiendom.

Renterisiko er risiko for verdiendring på rentebærende instrumenter som følge av endringer i det generelle rentenivået. Dessuten kan kredittspredene (krav til avkastning utover det generelle rentenivået) øke. I tillegg til endringer i det generelle rentenivået og kredittspread avhenger verdiendringen av durasjonen (gjennomsnittlig løpetid på kontantstrømmene) på plasseringene. Pensjonskassens kapitalforvaltningsstrategi inneholder fastsatte rammer for akseptabel renterisiko.

Valutarisiko er risiko for verdiendringer som følge av svingninger i valutakursene. For egenkapitalinstrumenter utgjør slik risiko normalt en mindre del av den totale svingningsrisikoen, og utgjør normalt en betydelig større del av den totale svingningsrisikoen for renteinstrumenter. Pensjonskassen valutasikrer derfor normalt

investeringer i utenlandske rentepapirer. Pga. relativt svak norsk krone valutasikres p.t. mellom 50 % og 100 % av utenlandske aksjeinvesteringer. Den gjenværende valutarisikoen er en del av pensjonskassens generelle diversifiseringsstrategi.

Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at posisjoner ikke lar seg realisere innen en gitt frist uten betydelig prisnedslag. Hoveddelen av pensjonskassens investeringer kan realiseres i løpet av meget kort tid. De minst likvide plasseringene (unoterte aksjer og alternative plasseringer) utgjør en såpass begrenset del av pensjonskassens totale forvaltningskapital at pensjonskassens totale likviditet anses som meget god.

Stresstesting

Pensjonskassen gjennomfører stresstester i samsvar med anbefaling fra Finanstilsynet. Stresstest II basert på bokførte verdier viser følgende (alle beløp i mill. kr.):

	2016	2015
Renterisiko (+1,50 %)	122	120
Aksjerisiko (-20 %)	379	283
Eiendomsrisiko (-12 %)	104	79
Valutarisiko (-12 %)	70	65
Spreadrisiko (basert på rating/durasjon)	194	234
Diversifiseringsgevinst - markedsrisiko	-214	-203
Markedsrisiko - netto	655	578
Forsikringsrisiko	148	135
Motpartsrisiko	8	11
Diversifiseringsgevinst – total risiko	-102	-95
Samlet tapspotensial/risiko	709	623
Overskytende kjernekapital og annen relevant bufferkapital	1.694	1.095
Bufferkapitalutnyttelse	42 %	57 %

Kapitaldekningskravet ble opphevet for pensjonskasser fra 1. januar 2016 slik at kun solvensmarginkravet er gjeldende kapitalkrav. Dette innebærer at tallene ved utgangen av 2015 og 2016 ikke er helt sammenlignbare siden bufferkapitalen i stresstest II øker, og bufferkapitalutnyttelsen reduseres. Pensjonskassen gjennomfører stresstest II med rapportering til styret hver måned.

TKPs fremste risikomål fremover er stresstest I, og bufferkapitalen etter stresstest I ved utgangen av året var:

Bufferkapital (mill. kr.)	2016	2015
Innskutt egenkapital	1.107	965
Opptjent egenkapital	-79	-128
Risikoutjevningfond	81	82
Evigvarende ansvarlig lån	100	0
Tilleggsavsetninger	638	562
Kursreguleringsfond	468	423
Justering i avsetninger ved overgang til markedsverdier	-64	-568
Risikoreduserende effekt i beste estimat ved død og uførhet	80	74
Merverdier hold til forfall portefølje	145	123
Totalt	2.476	1.533

Den positive utviklingen i bufferkapitalen kan i stor grad tilskrives kommunens kapitaltilførsel, og spesielt nåverdien av den årlige egenkapitaltilførselen. Tapspotensialet ved utgangen av året var:

Samlet tapspotensial/risiko (mill. kr.)	2016	2015
Renterisiko	129	74
Aksjerisiko	725	541
Eiendomsrisiko	217	164
Valutarisiko	146	136
Kredittrisiko	633	704
Konsentrasjonsrisiko	18	102
Diversifiseringsgevinst - markedsrisiko	-386	-391
Forsikringsrisiko	339	226
Motpartsrisiko	13	18
Operasjonell risiko	48	47
Diversifiseringsgevinst - totalrisiko	-229	-165
Totalt	1.653	1.456

Dette gir en bufferkapitalutnyttelse på 67 % (mot 95 % ved utgangen av 2015), og er innenfor kapitalforvaltningsstrategiens målsetting for stresstest I.

I brev til Finansdepartementet av 15.09.2016 har Finanstilsynet foreslått nye solvenskrav for pensjonskasser. Hvis forslaget blir gjennomført innebærer det et forenklet solvens II-krav som bindende kapitalkrav fra 2018. Kapitalkravet i forslaget er definert av tapspotensialet i en justert stresstest I, slik at bufferkapitalutnyttelsen maksimalt kan være 100 %. Den justerte stresstesten innebærer noe lavere bufferkapitalutnyttelse enn dagens stresstest I. Samtidig foreslås at de kvantitative plasseringsbegrensningene i kapittel 4 i forskrift om pensjonsforetak oppheves.

NOTE 22 - Finansielle instrumenter målt til virkelig verdi over resultatet

De finansielle instrumentene er klassifisert i tre ulike nivåer/klasser.

Nivå 1: Noterte priser i aktive markeder

Nivå 2: Ikke børsnoterte, observerbare priser enten direkte gjennom en markeds plass, eller indirekte gjennom innhentede priser

Nivå 3: Priser som ikke bygger på observerbare markedsdata.

	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Totalt
Noterte norske aksjer	105.273	0	0	105.273
Aksjefond	0	894.932	0	894.932
Hedgefond	0	0	550.215	550.215
Unoterte eiendomsaksjer/fond	0	0	611.780	611.780
Private equity	0	0	262.850	262.850
Sum aksjer og andeler	105.273	894.932	1.424.845	2.425.050
Obligasjonsfond	0	1.637.862	0	1.637.862
Obligasjoner	2.932.768	1.949.228	229.274	5.111.270
Sum obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	2.932.768	3.587.090	229.274	6.749.132
Utlån og fordringer	0	311.755	0	311.755
Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	3.038.041	4.793.777	1.654.119	9.485.937

Børsnoterte sertifikater og obligasjoner er plassert i nivå 1. Sertifikater og obligasjoner notert på Alternativ Bond Market (ABM) er plassert i nivå 2. Unoterte obligasjoner er klassifisert i nivå 3.

Når det gjelder unoterte eiendomsaksjer og private equity baseres verdsettningen på siste rapporterte kurser fra forvalterne. Verdifastsettelsen vil derfor normalt være et kvartal forsinket. For aksjer, aksjefond, sertifikater og obligasjoner benyttes offisielle ligningskurser.

NOTE 23 - Investerings eiendommer

Trondheim kommunale pensjonskasse fikk tilført 286.500 (1.000 NOK) i ny kjernekapital pr. 01.11.2013 i form av tre bygårder. Verdien inkl. realavkastningskrav ble fastsatt ved takst av to uavhengige meglere (Eiendomsmegler 1 Næringseiendom og BER Verdivurdering AS). Bygårdene leies ut til Trondheim kommune på en 50 – års leieavtale. I henhold til leieavtalen er leietaker ansvarlig for forvaltning, drift og vedlikehold av eiendommene. Årlig leie reguleres med 100 % av KPI. Trondheim kommune har rett til å kjøpe tilbake eiendommene til KPI-regulert kostpris når som helst i løpet av leieperioden. Eiendommene benyttes ikke av Trondheim kommunale pensjonskasse.

Eiendommene regnskapsføres til virkelig verdi i henhold til årsregnskapsforskriften § 3-4 og IAS 40. Verdsettningen er basert på diskontering av fremtidige kontantstrømmer fra den langsiktige leiekontrakten med Trondheim kommune. Både ved etablering av leibeløpet i leieavtalen ved overføringen 01.11.2013 og ved verdsettelsen pr. 31.12.2013 er det anvendt et realavkastningskrav på de tre eiendommene på henholdsvis 5,8 %, 6,0 % og 6,2 % i samsvar med vurdering av uavhengig megler. Ved utgangen av 2014, 2015 og 2016 har uavhengig megler vurdert realavkastningskravet isolert sett til å være noe lavere, men dette anses ikke relevant for verdsettelsen pga. bestemmelser i leieavtalen med Trondheim kommune. Det ble ikke foretatt noen verdiregulering i 2013. Verdireguleringen i 2014, 2015 og 2016 er lik den prosentvise endringen i leieinntekt siden Trondheim kommune har rett til å kjøpe tilbake eiendommene til KPI-regulert kostpris når som helst i løpet av leieperioden. Dette innebærer at samme realavkastningskrav er lagt til grunn for verdsettelsen ved utgangen av 2014, 2015 og 2016 som utgangen av 2013. Mottatt leieinntekt fra Trondheim kommune i 2016 og 2015 er henholdsvis 18.991 og 18.491 (1.000 NOK). Det har ikke påløpt driftskostnader vedr. investeringseiendommene siden leietaker dekker alle kostnader inkl. kommunale avgifter og forsikringer.

Utviklingen i verdi av investeringseiendommene gjennom året har vært som følger:

	Investerings eiendommer
Anskaffelsesverdi før 2015	293.663
Verdiregulering tidligere år	13.361
Inngående balanse	307.024
Tilgang	0
Avgang	0
Verdiregulering i regnskapsåret	11.360
Utgående balanse	318.384

NOTE 24 - Investeringer som holdes til forfall

Debitorkategori	Pålydende verdi	Kostpris	Balansført verdi	Virkelig verdi	Gjenstående amortisering
Obligasjoner med fortrinnsrett	140.000	143.315	142.858	158.216	-2.858
Senior bank/finans	812.000	808.700	812.819	850.056	-819
Kommuner	150.000	156.962	156.618	161.981	-6.618
Statsforetak	50.000	50.000	50.000	54.850	0
Andre utstedere	1.167.000	1.183.021	1.179.873	1.261.451	-12.873
Sum	2.319.000	2.341.998	2.342.168	2.486.554	-23.168
Opptjente, ikke forfalte renter			57.537		
Sum investeringer som holdes til forfall			2.399.705		
Herav selskapsporteføljen			226.292		
Herav kollektivporteføljen			2.173.413		

Rentedurasjonen i hold til forfall porteføljen ved utgangen av 2016 var 5,1 år.

NOTE 25 - Obligasjoner og obligasjonsfond

Debitorkategori	Pålydende verdi	Kostpris	Balansført verdi
Obligasjoner med fortrinnsrett	2.686.000	2.722.514	2.715.159
Senior bank/finans	1.449.000	1.451.143	1.456.853
Kommuner	658.000	664.668	666.456
Andre utstedere	257.773	257.773	258.396
Sum	5.050.773	5.096.098	5.096.863
Opptjente, ikke forfalte renter			14.407
Sum obligasjoner - enkeltpapirer			5.111.270
Obligasjonsfond			
Arctic Return		301.109	312.177
Danske Invest Global Realrente Obligasjon		250.000	249.095
DNB Lang Obligasjon 20		102.067	100.863
DNB Obligasjon 20 (IV)		409.658	406.422
KLP Pengemarked		262.537	262.950
Nordea 1 SICAV Flexible Fixed Income		100.000	103.356
Pareto Global Corporate Bond D		200.000	202.999
Sum obligasjonsfond		1.625.372	1.637.862
Sum obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning			6.749.132
Herav selskapsporteføljen			636.443
Herav kollektivporteføljen			6.112.689

Rentedurasjonen i porteføljen av enkeltpapirer og obligasjonsfond ved utgangen av 2016 var henholdsvis 0,9 år og 2,4 år. Den samlede rentedurasjon av obligasjoner og obligasjonsfond var 1,3 år.

NOTE 26 - Finansielle derivater

Klassifisert som omløpsmidler/forpliktelser	Pålydende i utenlandsk valuta	Eiendel	Forpliktelse
Valutaavtale SEK	179.000	0	2.452
Valutaavtale EUR	12.000	0	2.041
Valutaavtale USD	45.000	0	-18.940
Sum		0	-14.447

De inngåtte valutaterminavtalene gjelder sikring av aksjeporteføljen i utenlandsk valuta gjennom 3-måneders terminkontrakter pr. 31.12.2016.

NOTE 27 - Evigvarende ansvarlig lån

TKP tok opp et evigvarende ansvarlig lån fra Trondheim kommune 11. november 2016 med en fast årlig rente lik 4,20 %, frem til en eventuell endring av vilkårene første gang ti år etter utbetalingsdato. TKP har innløsningsrett (call) til pari kurs første gang ti år etter låneopptak, og deretter hvert tiende år. Den årlige fastrenten består av 10-års swaprente på 1,65%, og en kredittmargin på 2,55%. Lånet skal etter hver ubenyttede innløsningsrett gis de markedsvilkår som da gjelder, dog slik at kredittmarginen maksimalt kan være 1,00 prosentpoeng høyere enn den opprinnelige kredittmarginen. Påløpt rente i 2016 utgjør 0,6 mill. kr.

NOTE 28 - Reassuranse

TKP har tegnet reassuransekontrakt, Catastrophe Excess of loss Reinsurance. Forsikringen dekker inntil 100 mill. kr. pr. definert hendelse, og begrenses til to slike hendelser pr. kalenderår. Egenandelen pr. hendelse er 10 mill. kr.

Trondheim kommunale Pensjonskasse

FORSIKRINGSTEKNISK OPPGJØR 31.12.2016

BESKRIVELSE	ANTALL		RESERVE	
	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2015	31.12.2016
Aktive	13 395	13 397	3 220 781 371	3 495 725 607
Fratrådte med rettighet	5 419	5 321	1 015 700 687	1 029 356 279
Fratrådte uten rettighet *	18 595	18 390	68 049 545	70 079 955
Sum aktive og fratrådte	37 409	37 108	4 304 531 603	4 595 161 841
Alderspensionister	3 906	4 199	2 201 273 517	2 441 115 878
AFP og tidligpensjonister	435	423	327 120 429	329 324 221
Ektefellepensjonister	810	824	376 224 175	377 779 742
Barnepensjonister	51	48	10 743 956	9 865 594
Uførepensjonister	2 101	2 175	1 572 468 510	1 629 406 847
Sum pensjonister	7 303	7 669	4 487 830 587	4 787 492 282
Totalt	44 712	44 777	8 792 362 190	9 382 654 123
Administrasjonsreserve			225 084 472	254 269 927
IBNR-avsetning			106 000 000	106 000 000
Sum premiereserve			9 123 446 662	9 742 924 050

* Fratrådte uten rettighet inneholder personer med tjenestetid mindre enn 3 år.
Det er kun avsatt reserve for disse dersom de har fratrudd etter 31.12.2005.

KLP Forsikringservice AS
Et selskap i KLP-konsernet AS
Orgnr: 967 696 676
Forntaksregisteret

KLP Forsikringservice AS
Dronning Eufemias gate 10
Pb. 400 Sentrum,
0103 Oslo

Kontaktinformasjon
amfinn.ostmundsvaag@klp.no
linda.elisabeth.johansen@klp.no
enk.falk@klp.no

KLP Forsikringservice AS

Trondheim kommunale pensjonskasse
Att: Helge Rudi
helge.rudi@trondheim.kommune.no

Bergen 24. mars 2017

Aktuarerklæring

Trondheim kommunale pensjonskasse - 2016

Under henvisning til det fremlagte regnskapet for 2016 bekreftes det at de forsikringstekniske avsetninger er foretatt i samsvar med gjeldende beregningsgrunnlag.

For dødelighet og sivilstandselementer er benyttet det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget K2013 fastsatt av Finanstilsynet med utgangspunkt i en utredning fra Finans Norge. Dette beregningsgrunnlaget har en margin i startdødeligheten på 12 prosent.

For uførhet er det i 2016 benyttet et eget grunnlag, KFSU2015, basert på uføreerfaringene i årene 2011-2013 i pensjonskasser med KLP Forsikringservice som aktuar.

Det er imidlertid avdekket betydelige utfordringer med hensyn til datakvaliteten, som medfører at årets avsetning ikke kan beregnes direkte fra datagrunnlaget. I en slik situasjon er det fornuftig å innta en konservativ tilnærming fremfor å forsiktere et antatt risikooverskudd. Lønnsmassen er derfor skjønnsmessig oppjustert og avsetningene antas følgelig å være til den sikre siden.

Gjennomsnittlig grunnlagsrente per 31.12.2016 er 2.60 prosent.

Med vennlig hilsen
For KLP Forsikringservice AS

Arnfinn Osmundsvaag
ansvarshavende aktuar KLP FS

KLP Forsikringservice AS
Et selskap i KLP-konsernet AS
Orgnr: 967 696 676
Foretaksregisteret

KLP Forsikringservice AS
Dronning Eufemias gate 10
Pb. 400 Sentrum,
0103 Oslo

Kontaktinformasjon
arnfinnosmundsvaag@klp.no
linda.elsabeth.johansen@klp.no
erik.falk@klp.no

KPMG AS
Sjøgangen 6
7010 Trondheim

Telephone +47 04063
Fax +47 73 80 21 20
Internet www.kpmg.no
Enterprise 935 174 627 MVA

Til styret i Trondheim kommunale pensjonskasse

Uavhengig revisors beretning

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert Trondheim kommunale pensjonskasses årsregnskap som viser et overskudd på tkr 47 432. Årsregnskapet består av balanse per 31. desember 2016, resultatregnskap, oppstilling over endringer i egenkapital og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter til årsregnskapet, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening er det medfølgende årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av selskapets finansielle stilling per 31. desember 2016, og av dets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet. Vi er uavhengige av selskapet slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Øvrig informasjon

Ledelsen er ansvarlig for øvrig informasjon. Øvrig informasjon består av årsberetningen, men inkluderer ikke årsregnskapet og revisjonsberetningen.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke øvrig informasjon, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese øvrig informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom øvrig informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon.

Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Styrets og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig

Offices in:

KPMG AS, a Norwegian limited liability company and member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity.

Statautorisererte revisorer - medlemmer av Den norske Revisorforening

Oslo	Elverum	Mo i Rana	Stord
Alta	Finnsnes	Molde	Straume
Arendal	Hamar	Skien	Tromsø
Bergen	Haugesund	Sandefjord	Trondheim
Bodø	Knarvik	Sandnessjøen	Tynset
Drammen	Kristiansand	Slavanger	Ålesund

for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til selskapets evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avvirket.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betyggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i regnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll.
- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimatene og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.
- konkluderer vi på hensiktsmessigheten av ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen ved avleggelsen av regnskapet, basert på innhentede revisjonsbevis, og hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om selskapets evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det eksisterer vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i regnskapet, eller, dersom slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, at vi modifierer vår konklusjon om årsregnskapet og årsberetningen. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet inntil datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at selskapet ikke fortsetter driften.
- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet representerer de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.

Vi kommuniserer med styret blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og til hvilken tid revisjonsarbeidet skal utføres. Vi utveksler også informasjon om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Trondheim 24. mars 2017
KPMG AS

Sverre Einersen
Statsautorisert revisor

Trondheim kommunale pensjonskasse

pe3721 • april 2017

Layout og print: www.fagtrykk.no

Foto omslag: www.shutterstock.com

Design og trykk: www.fagtrykk.no Miljømerketrykken, leshanr. 2041 0811

